Max Frisch DON JUAN

„Loomingu" Raamatukogu 4Z-44 (622-624) 1969 Kirjastus„Perioodika". Tallinn

EHK ARMASTUS GEOMEETRIA VASTU
ELU LOOMÄNG
Saksa keelest tõlkinud
Vidrik Kivilo ja Harald Rajamets
«Loomingu" Raamatukogu 1969
T (Šveitsi) F 84
Tõlgitud teostest:
Max Frisch Don Juan oder Die Liebe zur Geometrie Komödie in fünf Akten Sunrkamp Verlag /1963/ Max Frisch
Biographie: Ein Spiel Sunrkamp Verlag . /1967/

MAX FRISCH (15. V 1911)
on Šveitsi päritoluga kirjanik, kes ülemaailmse tunnustuse on võitnud nii oma näidendite kui ka romaanidega. Viimastest on tuntumad «Stiller» (1954, eesti keeles 1968), «Homo faber» (1957, eesti keeles 1955) ja «Mu nimi olgu Gantenbein» (1964). Tema sulest on ilmunud näidendid «Santa Cruz» (1944), «Nüüd laulavad nad taas» (1945), «Hiina müür» (1946), «Kui sõda läbi sai» (1949), «Krahv öderland» (1951), «Don Juan ehk armastus geomeetria vastu» (1952, uusredaktsioon 1961, Rakvere teatri laval 1966), «Härra Biedermann ja tulesüütajad» (kuuldemänguna eesti keeles 1961; näidendina 1958), «Andorra» (1962) ja «Eluloomäng» (1967).

DON JUAN EHK ARMASTUS GEOMEETRIA VASTU

TEGELASED
Don Juan · Tenorio, tema isa · Miranda · Don Gonzab, Sevilla komtuur · Donna Elvira, tema naine · Dcnna Anna, nende tütar · Paater Diego · Don Roderigo, Don Juani sõber · Donna Inez · Celestina, kupeldaja · Don Balthazar Lopez, abielumees · Leporello · Lesed Sevillast · Kolm mõõgakangelasest nõbu ·
Tegevuskoht — teatraalne Sevilla · Tegevusaeg — kaunite kostüümide aeg

ESIMENE VAATUS
Lossi ees.
Öö. Muusika, üks noormees hiilib trepist üles, et terrassilt lossi piiluda. Paabulind kisendab. Kuna keegi tuleb terrassile, peidab noormees end samba taha.
DONNA ELVIRA: Don Juan? Don Juan?
DONNA INEZ: Siin pole ühtki hingelist.
DONNA ELVIRA: Tema kimmel on tallis.
DONNA INEZ: Te eksite kindlasti, donna Elvira. Mida peaks inimene siin pimedas tegema? Mul on vilu, ja kui siis veel mõni paabulind kisendab . . . Uh, see lõikab mul luust ja lihast läbi, enne kui ma seda kisa kuulengi.
DONNA ELVIRA: Don Juan? Don Juan?
DONNA INEZ: Need on palmid tuule käes. Nagu mõõga kõlin vastu kivitreppi. Ma tean seda, donna Elvira, ma kuulen seda igal ööl, ja iga kord kui ma akna alla lähen, pole see muud kui palmid tuule käes.
DONNA ELVIRA: Ta on siin, ma tean, tema kimmel on tallis . . .
(Daamid kaovad ja noormees astub taas välja, et lossi piiluda; ta peab aga ennast uuesti samba taha peitma, sest teiselt poolt tulevad rauk ja ümarik paater.)
TENORIO: Kannatust! Mis -teil viga rääkida, paater Diego. Aga kui see mühkam üldse ei tule? Kesköö juba käes. Kannatust! Ärge hakake mu poega kaitsma! Tal ei ole südant, ma

ütlen teile, just nagu ta emalgi. Külm kui kivi. Ise kahekümneaastane — ja tema ei hooli naistest! Ja mis kõige hullem, paater Diego: ta ei valeta. Ta ütleb, mida mõtleb. Tema armastus, ütles ta mulle suu sisse, tema armastus olevat geomeetria. Kui palju see poiss mulle muret on teinud! Te ütlete ju ise ka, et ühegi pihil käiva naise suust ei kuule tema nime. Ja see peab olema minu poeg, mu ainus poeg, suguvõsa jät-
7
kaja! Kahekümneaastane, ja pole veel ühegi naise juures käinud, paater Diego, kas te oskate seda üldse ette kujutada?
PAATER DIEGO: Olge kannatlik.
TENORIO: Te ju tunnete Celestinat. ..
PAATER DIEGO: Pst!
TENORIO: . . . Hispaania kõige kuulsamat kupeldajat, kes on isegi piiskoppe oma kundedeks meelitanud, aga minu poega mitte, minu poega küll mitte. Kui palju see on mulle maksma läinud! Ja kui ta siis istubki mõnes bordellis, siis mängib ta malet. Ma olen seda oma silmaga näinud. Mängib malet!
PAATER DIEGO: Tasem, isa Tenorio!
TENORIO: Ta ei hooli üldse naistest!
PAATER DIEGO: Keegi tuleb.
TENORIO: Selle poisi pärast saan ma veel südamerabanduse, küll te näete, paater Diego
(Tuleb don Gonzalo, komtuur.)
PAATER DIEGO: On ta juba siin?
DON GONZALO: Kesköö pole veel käes.
TENORIO: Don Gonzalo, Sevilla komtuur, ärge mõtelge
minu pojast pahasti. Don Juan on mu ainus poeg.
Temast saab liigutavalt hea väimees, kui ta ainult tuleb,
ja ma ei usu, komtuur, et ta oma pulmapäeva lihtsalt
ära unustas, seda ma küll ei usu.
DON GONZALO: Tal on pikk tee tulla, sel noorel isandal, ja rasked päevad on tal seljataga. Ma ei mõtle teie pojast pahasti, ta võitles vapralt. ..
TENORIO: On see tõsi?
DON GONZALO: Ma ei hakka sellepärast meelitusi ütlema, et te juhuslikult tema isa olete, ma räägin ainult seda, mis isamaa ajaloos vastuvaidlematuks tõeks jääb: tema on Cordoba kangelane.
TENORIO: Seda poleks ma temast küll uskunud.
DON GONZALO: Ausalt öelda ei uskunud ka mina seda, isa Tenorio. Minu nuuskurid andsid sellest noorest isandast üsna kahtlase pildi. Ta pidavat nalja heitma isegi minu kulul.
TENORIO: Poiss, poiss!
DON GONZALO: Ma kutsusin ta oma telki. Mispärast me peame seda ristisõda, küsisin ma talt nelja silma all. Ja kuna ta selle peale ainult naeratas, pinnisin ma edasi: mispärast me paganaid vihkame?
8

TENORIO: Ja mida ta vastas?
DON GONZALO: Tema ei vihkavatki paganaid.
TENORIO: Poiss, poiss!
DON GONZALO: Vastupidi, ütles ta, me võiksime paganate käest nii mõndagi õppida. Ja kui ma teda järgmine kord nägin, lamas ta korgitamme all ja luges raamatut. Araabia keeles.
TENORIO: Geomeetria, ma tean, võtaks kurat seda geomeetriat!
DON GONZALO: Ma küsisin, milleks ta seda loeb. TENORIO: Jumal hoidku, ja mida ta vastas?

DON GONZALO: Ainult naeratas.
TENORIO: Poiss, poiss!
DON GONZALO: Ma ei hakka salgama, isa Tenorio, see tema naeratamine on mulle mitu korda viha teinud. See oli teie noorukesele pojale päris kaelamurdev ülesanne, kui ma ta vaenlase kindlust mõõtma saatsin. Ma ei uskunud, et ta julgeb minna. Ma tahtsin ainult näha, kuidas naeratus korrakski ta näolt kaob. Et ta hakkaks mind ometi tõsiselt võtma. Aga järgmisel hommikul astus ta minu telki, pealaest jalatallani jumala terve, paberileht käes: ma ei uskunud oma silmi, kui ta mulle vaenlase kindluse pikkuse must-valgel teatavaks tegi — 942 jalga.
TENORIO: Kuidas ta sellega küll toime tuli?
DON GONZALO: Don Juan Tenorio, ütlesin ma talle ja kaelustasin teda kõikide ohvitseride ees, kes polnud seda eales julgenud ette võtta. Ma ei tundnud sind küllalt hästi, aga tänasest peale nimetan ma sind oma pojaks, oma tütre Anna peigmeheks, Hispaania püha risti rüütliks, Cordoba kangelaseks! (Kõlab muusika.)
TENORIO: Kuidas ta küll sellega toime tuli?
DON GONZALO: Seda minagi küsisin.
TENORIO: Ja mida ta vastas?
DON GONZALO: Ainult naeratas . . .
(Tuleb donna Elvira, maskid käes.)
DONNA ELVIRA: Maskeraad on alanud! (Teeb muusika saatel paar tantsusammu.) Saalis tantsitakse juba.
Ma olen naine
ja tiik, milles kuu on sel ööl,
mees oled sina
ja kuu oled tiigis sel ööl;
9
öö ühte meid veab,
arm pimesi pilgarit peab,
ei nüüd ole peps,
kes ka peigmees ja pruut pole teps.
PAATER DIEGO: Me ootame peigmeest.
DONNA ELVIRA: Peigmees on siin!
TENORIO: Minu poeg?
DONNA ELVIRA: Tema kimmel on tallis. Ma olen teda vaid kaugelt näinud, isa Tenorio, aga teie poeg on kõige elegantsem ratsanik, keda ma eales olen näinud hobuse seljast maha hüppamas: hopp! Ja kui kergelt ta maandub — nagu oleksid tal tiivad!
DON GONZALO: Kus on donna Anna?
DONNA ELVIRA: Ma olen pruudi ema, aga mul on tunne, nagu oleksin ma rohkem pruut kui mu laps. Meie oleme viimased, kellel pole veel maske ees. Loodetavasti ei pea ta mind oma mõrsjaks! Ja sina, kallis kaasa, pead ka maski ette panema. Komme nõuab, ja kas ma tohin veel paluda: ühtki pime ei nimetata enam, muidu pole sel maskeraadil ju mingit mõtet. (Ilmub maskidega paar.)
NEIU: Ja sa tahad öelda, et sina pole sina! Ma annan oma pea, et see oled sina. Luba, ma vaatan su käsi.
NOORMEES: See peab mingi eksitus olema.
NEIU: Ühelgi mehel pole niisuguseid käsi nagu sul!
NOORMEES: Mõni kuuleb veel pealt.
(Don Gonzalo ja Tenorio panevad maskid ette.)
DON GONZALO: Lähme nüüd!
(Don Gonzalo ja Tenorio lahkuvad.)

DONNA ELVIRA: Üks silmapilk, paater Diego!

(Maskides paar suudleb.)

PAATER DIEGO: Kes on see häbitu paar? Ma tunnen selle naise häält. Kas see pole mitte Miranda?

DONNA ELVIRA: Minge rääkige temaga!

PAATER DIEGO: Rääkida siin lossis Mirandaga, selle lipakaga?

DONNA ELVIRA: Donna Annaga.

(Maskides paar suudleb.)

Vaene laps on päris segi, ta tahab peitu joosta, karda! meest, väriseb kogu kehast, sestpeale kui ta kuulis, see õnneseen, et mees on kohale jõudnud . . .

PAATER DIEGO: .. . kõige elegantsem ratsanik, keda ma

10

eales olen näinud hobuse seljast maha hüppamas: hopp! Ja kui kergelt ta maandub — nagu oleksid tal tiivad.

DONNA ELVIRA: Diego!

PAATER DIEGO: Jah?

DONNA ELVIRA: Miks nii sünge nägu?

PAATER DIEGO: Kui Hispaania kirik ei ripuks nii narrilt heategevuse idee küljes, mis neelab pea kümnendiku kõigist laekuvatest annetustest, siis võiks ka minusugune hobuse seljast maha hüpata, donna Elvira, selle asemel et ennast muula sadulast maha libistada.

DONNA ELVIRA: Diego! . . .

PAATER DIEGO: Jah!

DONNA ELVIRA: Ma pole kunagi lubanud, et ma oma truudusetust jätkan. Paater Diego. Jääme sõpradeks! Sa vist unustad, mu armas, et ma olen abielus. Ja kui ma mõnesse noormehesse peaksin armuma — taevas hoidku küll selle eest! — siis petaksin ma ainuüksi oma abikaasat ia mitte sind.

PAATER DIEGO: Elvira. . .

DONNA ELVIRA: Pea seda meeles, mu sõber!

PAATER DIEGO: Pst!

DONNA ELVIRA: Lähme nüüd donna Anna juurde. (Donna Elvira ja paater Diego lahkuvad, lavale jääb maskides paar, samuti noormees samba taga.)

NEIU: Eksitus! Kuidas sa võid nii öelda? Siis oleks ju kõik, mis mehe ja naise vahel iganes olla võib, ainult eksitus. Sa arvad, et ma su suudlust ära ei tunne? Ma leidsin su üles ja tundsin ära. Miks ei taha sa seda tunnistada? Sa arvad, et saad mind maskiga petta. Kas ma pean oma maski maha võtma, et sina mind ära tunneksid? Mind visatakse siit välja, kui ma maskita olen . .. (Võtab maski eest.)

NOORMEES: Miranda?!

NEIU: Jah, lipakas — kõigi nende meelest.

NOORMEES: Kuidas sa julgesid .. .

NEIU: Ma armastan sind. Jah, ma julgesin, ja ma leidsin su saja teiste hulgast üles. Ma armastan sind. Miks sa kohkusid? Nad on mind kallistanud, aga see kõik oli nagu vesi, mis läbi sõela voolab, kõik, kuni sina mind oma käte vahel hoidsid. Miks sa vaikid? Sul pole naistega kogemusi, ütlesid sa tookord, ja mina naersin. See solvas sind, ma tean, aga sa mõistsid mu naeru valesti — ja pärast mängisime malet.

11

NOORMEES: Malet?

NEIU: Siis ma märkasingi su käsi.

NOORMEES: Ma ei oska malet mängida.

NEIU: Ma naersin sellepärast, et sa taipad naistest rohkem kui kõik Sevilla mehed kokku. Ma nägin, kuidas sa mängu süvenesid — esimene mees, kes julges teha seda, mida ta tõesti himustas, isegi lõbumajas.
NOORMEES: Ma olen don Roderigo.
NEIU: Muidugi!
NOORMEES: Mis sa naerad?
NEIU: Don Roderigo! Sa pilkad mind, ma saan aru, sest ka Roderigo on mind kallistanud. Don Roderigo, ma tunnen teda ja kõiki teisi, kes erinevad üksteisest ainult nime poolest: ma panen imeks, et nad ise omavahel segi ei lähe. Kõik nii ühtemoodi! Isegi nende vaikimine ja kallistused, nagu kulunud sõnakõlksud! Kui igavad nad on, need noormehed nagu don Roderigo, see sinu sõber. Sa ei saa ise aru, kuivõrd sa teistsugune oled, sellepärast ma seda sulle räägingi.
NOORMEES: Ja kui ma olen siiski don Roderigo, kui ma vannun seda kõige nimel, mis mulle püha on?
NEIU: Siis naeran ma kõige üle, mis sellele don Roderi-gole püha on, ja hoian sinu käsi. Ma tundsin nad ära. Luba, ma suudlen neid. Need käed kannavad mind minu enda juurde, niisugused käed on ainult ühel inimesel, ja see oled sina — don Juan.
NOORMEES: Don Juan?
(Neiu suudleb tema käsi.) Näed, ta seisab seal!
(Viipab noormehe poole, kes parajasti samba tagant, kus ta peidus oli, välja astub'. Miranda näeb teda ja karjatab, nagu oleks ta noahoobi saanud. Samal hetkel saabuvad lavale maskides tantsijad, poloneesisammul ja käsikäes, Miranda tõmmatakse tantsijate vooru ja ta kaob koos teistega.)
DON RODERIGO: Juan, kust sina äkki välja ilmusid?
DON JUAN: Kuula mind!
DON RODERIGO: Miks sa pargis ringi hulgud? Sind oodatakse, sõber, kõik küsivad juba peigmehe järele. Miks sa sisse ei lähe?
DON JUAN: Roderigo, sa oled mu sõber ja ma palun sinu käest üht teenet, üht pisiasja, sulle ei maksa see midagi, minu jaoks aga sõltub sellest kõik. Ma tunnen seda
12
selgesti: täna öösel, nüüd kohe ja siinsamas, juhtub midagi, mis edaspidi muutub paratamatuseks. Juba tund aega tean ma seda, Roderigo, ja ma ei saa midagi selle vastu ette võtta. Mina ise mitte! Äkki sõltub see, mis kogu mu elu määrab, ühest rumalast kimlist — kole mõelda küll. Kas sa aitad mind, Roderigo?
DON RODERIGO: Ma ei saa midagi aru.
DON JUAN: Too mu kimmel tallist välja!
DON RODERIGO: Milleks?
DON JUAN: Roderigo, ma pean ära sõitma.
DON RODERIGO: Ära sõitma?
DON JUAN: Veel olen ma vaba.. .
(Lossist kostab naeru; Don Juan paneb käe sõbra õlale ja tõmbab ta hämarale esiplaanile.) .. . Roderigo, ma kardan.
DON RODERIGO: Sina kardad, Cordoba kangelane?
DON JUAN: Jäta see jama!
DON RODERIGO: Kogu Sevilla räägib sinu kuulsusest.
DON JUAN: Ma tean, nad usuvad tõemeeli, et ma Cordobasse kindlust mõõtma hiilisin ja et ma nende ristisõja nimel oma elu kaalule panin.
DON RODERIGO: Kas sa siis ei pannud?
DON JUAN: Kelleks sa mind pead?
DON RODERIGO: Ma ei mõista ...

DON JUAN: Roderigo, see oli ju kõige algelisem geomeetria! Aga need isandad ei mõistaks seda isegi siis, kui ma neile kõik liiva peal ette teeksin. Ja sellepärast räägivad nad imest ja jumala abist, kui meie suurtükid lõpuks märki tabavad, ja saavad vihaseks, kui ma naeratan. (Vaatab hirmunult ringi.) Roderigo . . .
DON RODERIGO: Mida sa kardad?
DON JUAN: Ma ei või teda näha!
DON RODERIGO: Keda? .
DON JUAN: Mul pole enam õrna aimugi, kuidas ta välja näeb.
DON RODERIGO: Donna Anna?
DON JUAN: Mitte aimugi. Mitte õrna aimugi.... Päev läbi ,olin ma teel. Ma igatsesin tema järele. Ratsutasin ikka aeglasemalt. Juba mitu tundi varem oleksin ma võinud kohal olla. Kui ma Sevilla müüre nägin, konutasin ma ühe veetsisterni ääres, kuni pimedaks läks. . . Roderigo, räägime avameelselt!
DON RODERIGO: Jah, muidugi.

DON JUAN: Kust sa tead, keda sa armastad?
DON RODERIGO: Kallis Juan . ..
DON JUAN: Vasta!
DON RODERIGO: Nüüd ma küll ei mõista sind.
DON JUAN: Ma isegi ei mõista ennast, Roderigo. Seal, linna taga, veetsisterni juures, kui ma nägin oma peegelpilti tumedas vees — sul on õigus, Roderigo, see on imelik. . . Ma usun, et ma armastan. (Paabulind kisendab.) Mis see oli? (Paabulind kisendab.) Ma armastan. Aga keda?
DON RODERIGO: Donna Annat, oma pruuti.
DON JUAN: Aga korraga ei suuda ma teda enam ette kujutada.
(Salk lõbusaid maske tõttab mööda.) Kas ta oli nende hulgas?
DON RODERIGO: Pruut ei kanna maski. Õnn on su pea segi ajanud, Juan, muud midagi. Lähme nüüd sisse. Kesköö on möödas.
DON JUAN: Ma ei saa!
DON RODERIGO: Kuhu sa siis tahad minna?
DON JUAN: Ära siit.
DON RODERIGO: Oma geomeetria juurde?
DON JUAN: Jah — seal ma tean, mida ma tean. . . Siin olen ma kadunud. Kui ma pimedas ümber lossi ratsutasin, nägin ma aknal üht noort naist. Oleksin võinud sama hästi teda armastada nagu oma Annat, igaühte, esimest ettejuhtuvat naist.
DON RODERIGO: Võib-olla see oligi tema.
DON JUAN: Võib-olla! Ja selle peale pean ma sinu arvates tõotuse andma nagu pime, ja igaüks võib tulla ja öelda, et tema on see õige?
DON RODERIGO: Tasem!
DON JUAN: Ära mind reeda, Roderigo, sa pole mind siin näinud!
DON RODERIGO: Kuhu nüüd?
(Don Juan hüppab üle balustraadi ja kaob pimedasse parki. Don Roderigo paneb maski jälle ette, samal ajal tulevad paater Diego ja donna Anna, mõlemad ilma maskita.)
PAATER DIEGO: Siin oleme kahekesi, mu laps.
DONNA ANNA: Ei ole.
PAATER DIEGO: Kuidas — ei ole?
DONNA ANNA: Üks mees...

DON RODERIGO: Ma olen mees
ja tiik, milles kuu on sel ööl,
naine oled sina
ja kuu oled tiigis sel ööl;
öö ühte meid veab,
arm pimesi pilgarit peab,
ei nüüd ole peps,
kes ka peigmees ja pruut pole teps.
(Kummardab.) Jumal õnnistagu mõrsjat donna Annat! (Lahkub.)
DONNA ANNA: Äkki oli see tema?
PAATER DIEGO: Peigmees ei kanna maski.
DONNA ANNA: Mul on kole hirm.
PAATER DIEGO: Mu laps! (Paabulind kisendab.) See on paabulind, ära karda, mu laps. Ega see vaene paabulind sind ei otsi: seitse nädalat juba laseb ta kosjavalus oma kähisevat häält kuuldavale ja ajab kireva sabaratta laiali, et donna Paabulind teda kuulda võtaks. Aga paistab, et tema donna kardab nagu sinagi, ei tea, kus ta ennast peidab . . . Miks sa värised?
DONNA ANNA: Ma ju armastan teda — kahtlemata.. .
PAATER DIEGO: Ja ometi tahad ša end tema eest ära peita? Kõige elegantsema ratsaniku eest, keda eales on nähtud hobuse seljast maha hüppamas: hopp! Ja kui kergelt ta maandub — nagu oleksid tal tiivad! Küsi oma ema käest! Su ema kinnitab, et nii rühikat kuju pole ta veel enne näinud. Ja olgugi et ma su ema mälus kahtlen ja kui paater ka seda meelde tuletama pean, et sale kuju pole veel kaugeltki kõik, oh ei, on olemas ka sisemisi väärtusi, mida naised tihtipeale ei märka, hingelisi omadusi, mis kolmekordse lõua üles kaaluvad . . . Mis ma nüüd tahtsingi ütelda — pole kahtlust, mu laps, küllap see on sale noormees, kes iga silmapilk nagu uhke paabulind su ette ilmub . .. (Donna Anna tahab põgeneda.)
Jää siia! (Tõmbab Anna pingile tagasi.) Kuhu nüüd?
DONNA ANNA: Mulle kipub minestus peale.
PAATER DIEGO: Siis hoiab ta sind oma käte vahel, mu laps, .kuni sa jälle ärkad, ja kõik on hästi.
DONNA ANNA: Kus ta on?
PAATER DIEGO: Vististi lossis. Ta otsib oma pruuti, nagu komme nõuab . . . Paganausulised nimetasid seda
15
metsikuks ööks. Ohjeldamatu komme, nagu ütleb kroonikakirjutaja: igaüks heitis sellega kokku, kelle järele tal parasjagu himu käis, ja sel ööl ei teadnud keegi, keda ta kallistas. Sest kõigil olid ühesugused maskid, ja nagu kroonikakirjutaja ütleb, nad olid ihualasti, lihtsalt isased ja emased. Ihualasti. Nõnda käis see paganate juures.
DONNA ANNA: Keegi tuleb?
PAATER DIEGO: Kus?
DONNA ANNA: Ma nagu kuulsin.
PAATER DIEGO: Need on palmid tuule käes ., .
DONNA ANNA: Andke andeks, paater Diego.
PAATER DIEGO: Nõnda käis see paganate juures. Igaüks heitis igaühega kokku, aga see oli õige kaua aega tagasi. . . Kristlased ristisid selle äratundmise ööks, ja kõik sai vaga mõtte. Ainuüksi pruut ja peigmees tohtisid sel ööl teineteist kallistada, juhul kui nad teineteist kõikide muude maskide seast üles leidsid — tänu oma tõelisele armastusele. Ilus ja auväärt mõte, eks ole?
DONNA ANNA: Jah.

PAATER DIEGO: Kahjuks ei õigustanud see pruuk ennast, ütleb kroonikakirjutaja, kuna pruudil ja peigmehel oli samasugune mask nagu kõigil teistel. Kroonikakirjutaja ütleb, et liiga palju juhtus eksitusi... Sa ei kuulagi mind?
DONNA ANNA: Keegi tuleb!
(Donna Elvira tuleb lossist välja.)
DONNA ELVIRA: Paater Diego!
PAATER DIEGO: Mis on juhtunud?
DONNA ELVIRA: Tulge! Kiiresti! Tulge ometi!
(Paater Diego järgneb kutsele ja donna Anna jääb üksi keset ööd istuma. Paabulind kordab oma kähedat hüüatust. Järsku haarab Annat õudus ja ta põgeneb üle sellesama balustraadi, kust ennist lahkus don Juan, ja kaob pimedasse parki, et tema eest pääseda. Donna Elvira tuleb tagasi.) Anna! Kus ta siis on? Anna! (Paater Diego tuleb tagasi.)
PAATER DIEGO: Muidugi lõbutüdruk — Miranda on ta nimi. Igaüks teab teda. Vaene armetu, kellel siin midagi asja pole. Muidugi tuleb ta tänavale ajada. (Näeb tühja pinki.) Kus siis donna Anna on?

DONNA ELVIRA: Anna! Anna!
PAATER DIEGO: Küllap ta läks juba lossi. . .
(Donna Elvira ja paater Diego lähevad lossi tagasi. Vaikus, siis kordab paabulind oma kähedat hüüatust.)

Intermetso

Vahe-eesriide ette tulevad Celestina ja Miranda.
CELESTINA: Ära ulu, ma ütlen sulle! Ja ära aja lääget loba! Kui sa ise ei tea, mis lõbutüdrukule sünnis on — säh, siin on su komps!
MIRANDA: Celestina!
CELESTINA: Sa ju lausa nõretad!
MIRANDA: Celestina, kuhu ma pean siis minema?
CELESTINA: Armunud! Ja sa julged veel minu silma alla tulla? Armunud ühte isandasse! Siin on su komps — ja lõpp naljal! . . . Kas ma pole teid küllalt hoiatanud, et jätke oma hing mängust välja? Mina tean, mis häda see tõsine armastus on. Mis sa mõtled, kas ma muidu oleksin hakanud lõbumaja pidama? Ma tunnen seda nuuksumist küll, kui asi sulle hinge läheb. Üks kord — ja enam eluilmas mitte. Niisuguse tõotuse ma endale andsin. Ja kas ma pole teile olnud päris ema eest? Issand jumal — niisugune plika nagu sina: ilus, alati taga nõutud, ja hakkab äkki niutsuma nagu kutsikas ja soiguma nagu preilike: tema käed! Tema nina! Tema laup! Ja mis sellel sinu ainukesel siis veel on? Noh, lase aga tulla! Tema varbad! Tema kõrvalestad! Tema sääremarjad? Noh, lase aga tulla —· misasi tal siis õige teistmoodi on kui kõigil meestel? Ah, ma ju teadsin, mis on tulemas: silmad juba mitu nädalat pahupidi peas, ja ise nii hingeline!
MIRANDA: Oh. Celestina, ta ei ole niisugune nagu teised.
CELESTINA: Kao siit!
MIRANDA: Oh, Celestina . . .
CELESTINA: Kao siit, ma ütlen! Viimast korda. Ma ei kannata niisugust lääget loba oma majas. Tema on ühte isikusse armunud! See veel puudus. Ja sa julged seda mulle suu sisse öelda, mulle, Hispaania kõige kuulsamale kupeldajale! Sa armastad üht isikut?

MIRANDA: Jah, jumal aidaku mind!
(Celestina on keeletu.) MIRANDA: Jah.

CELESTINA: Ja niimoodi tänad sa mind kasvatuse eest! MIRANDA: Oh. Celestina . . .

CELESTINA: Oh, Celestina! Oh, Celestina! Arvad, et sa võid südaööl minu üle irvitada? Arvad, et võid mulle puru silma ajada nagu mõnele mehele? Jumal aidaku sind, jah, seda on sul nüüd hädasti vaja, sest mina sind enam ei aita, nii tõesti kui mu nimi on Celestina. Ja minu nimi maksab ka midagi. Mis sa arvad, milleks mehed meie juurde tulevad? Kas selleks, et sina neisse armuksid, et sina hakkaksid nende vahel vahet tegema? Ma räägin teile iga jumala päev: tüdrukuid on ka mujal, igas vanuses ja igat sorti, küll abielus, küll vallalisi, võta ja vali! Aga miks mehed siiski siia tulevad? Ma ütlen sulle, mu kullake: siin puhkab mees ennast oma võltstunnetest välja. Selle eest nad hõbedat ja kulda maksavadki. Mis ütles don Octavio, see tark kohtunik, kui nad mu maja kinni tahtsid panna? «Jätke see vahva kupeldajamutt rahule!» ütles ta, ja veel täitsa avalikult. «Senikaua kui meie ilukirjandus nii palju võltse tundeid levitab, ei saa me ilma temata läbi. Ei saa läbi!» ütles ta, ja see tähendab, et riik kaitseb mind. Mis sa arvad, kas riik kaitseks mind, kui ma midagi sündmatut teeksin? Ma ei kauple siin hingedega! Saad aru? Ma ei kauple tüdrukutega, kes salaja teisest mehest unistavad. Seda. mu kullake, saavad meie kunded ka omast kodust! Võta oma komps, ütlen ma, ja kao mu silmist!

MIRANDA: Kuhu ma lähen? .

CELESTINA: Mine mehele!

MIRANDA: Celestina . . .

CELESTINA: Mine mehele — see oleks sulle täitsa paras! Sa oleksid võinud suurepärane libu olla, momendil kõige parem, taga nõutud ja hellitatud. Aga ei! Sa armud! Palun väga! Tahad daam olla! Palun väga! Sa tuletad veel meid meelde, mu kullake, aga siis on hilja. Libu ei paku oma hinge . . . (Miranda nuuksub.)

Ma olen öelnud, mis ma sinust mõtlen. Ära ulu siin minu trepil — lõppude lõpuks on meil lõbumaja! (Lahkub.)

MIRANDA: Ma armastan . . .

TEINE VAATUS

Saal lossis.

Donna Anna istub pruutkleidis, tema ümber askeldavad naised, donna Inez kammib pruuti.

DONNA INEZ: Noh, aitab nüüd! Ma ise panen loori pähe, mina olen pruutneitsi. Muud pole meil enam vaja kui peeglit. (Teised lahkuvad.) Miks su juuksed niisked on? Neid ei saa peaaegu kammidagi, nii niisked. Isegi mulda on sul peas. Kus sa käisid? Ja rohukõrsi. . . (Donna Anna vaikib.) Anna?

DONNA ANNA: Jah.

DONNA INEZ: Sa pead üles ärkama, mu armas, su pulmad on käes. Kellad juba helisevad, kas sa ei kuule? Ja Roderigo ütleb, et kõik rõdud on juba rahvast täis. Tema arvates tulevad niisugused pulmad, et Sevillas pole selliseid veel nähtud . . .

DONNA ANNA: Jah.

DONNA INEZ: Sa ütled «jah», nagu ei puutuks kõik üldse sinusse

DONNA ANNA: Jah.

DONNA INEZ: Jälle rohukõrs! Ma tahaksin teada, kus sa küll unes viibisid . . . (Kammib, siis võtab peegli kätte.) Anna, ma nägin teda.

DONNA ANNA: Keda?

DONNA INEZ: Läbi lukuaugu. Sa veel küsid, keda! Käis nagu kinnipüütud tiiger edasi-tagasi. Siis jäi seisma, tõmbas mõõga vöölt ja uuris seda. Nagu enne duelli. Ise on ta valges ülikonnas, puha sädelevas siidis.

DONNA ANNA: Kus on loor?

DONNA INEZ: Ma näen teid juba kirikus, kuidas su loor üles tõstetakse, must nagu öö, ja siis küsib paater: «Don Juan, kas sa tunned ta ära? Donna Anna, kas sa tunned ta ära?»

DONNA ANNA: Aga kui me ei tunne teineteist ära?
DONNA INEZ: Anna!
DONNA ANNA: Ulata mulle loor!
DONNA INEZ: Enne vaata ennast peeglist!
DONNA ANNA: Ei.
DONNA INEZ: Anna, sa oled ilus. DONNA ANNA: Ma olen õnnelik. Oh, oleks juba jälle öö! Ma olen naine. «Vaata meie varjusid müüril,» ütles ta,

«need oleme meie — naine ja mees. See polnud uni. Ära häbene, muidu hakkan ka mina häbenema. See polnud uni.» Ja me naersime, ta võttis xm ja ei küsinud mu nimegi, ta suudles mind suule, suudles j.a suudles, et ka mina ei saaks küsida, kes ta on. Ta võttis mind sülle ja kandis läbi tiigi. Ma kuulsin, kuidas ta mind kandes läbi tiigi sumpas, läbi tõrvmusta vee . . .
DONNA INEZ: Sinu peigmees?
DONNA ANNA: Ainult tema on mu peigmees, ja mitte keegi muu, Inez. See on kõik, mis ma tean. Ainult tema, ja mitte keegi muu. Ma tunnen ta öösel ära, kui ta mind tiigi ääres ootab. Ühelgi teisel mehel maailmas ei ole minu peale õigust. Ta ön mulle palju lähedasem kui mina ise.
DONNA INEZ: Tasem!
DONNA ANNA: Oh, oleks jälle öö!
DONNA INEZ: Tulevad!
DONNA ANNA: Ulata mulle loor!
(Tulevad don Gonzalo ja paater Diego.)
DON GONZALO: Aeg on niikaugel. Ma ei oska ilukõnet pidada. Sellest, mida üks isa tänasel päeval tunneb, mu laps, las kõneleb sellest mu suudlus.
PAATER DIEGO: Kus on loor?
DONNA INEZ: Kohe, kohe.
PAATER DIEGO: Seadke ennast valmis, seadke ennast valmis!
(Donna Inez ja donna Anna lahkuvad.)
PAATER DIEGO: Nüüd oleme kahekesi. Milles on asi?
Rääkige kõik südame pealt ära, komtuur. Miks ei peaks me teineteist mõistma: aus abielumees ja munk. (Võtavad istet.) Noh?
DON GONZALO: Nagu ma juba ütlesin, me ratsutasime Cordoba kindlusse, kus mind võttis vastu paganate vürst Muhamed. Ta nuttis oma kaotuse pärast, ja tema õukondlased nutsid kooris kaasa. «Kõik see kuulub teile, oo kristlaste kangelane, võtke ja nautige,» ütles Muhamed. Ma olin sellest toredusest väga üllatatud. Seal on niisuguseid paleesid, mida ma uneski ei oskaks näha, saalides sätendavad laekuplid, aiad täis imelisi pursk-kaevusid ja lillelõhna. Muhamed ise, kes ikka nuttis, andis mulle oma raamatukogu võtme. Raamatukogu lasksin ma sedamaid ära põletada.
PAATER DIEGO: Hm.

DON GONZALO: «Ja siin,» ütles Muhamed, kes ikka nuttis, ' «siin oli minu haarem.» Tüdrukud nutsid ka. Seal oli imelik vürtside lõhn. «See kõik kuulub teile, kristlaste kangelane,» ütles Muhamed, «võtke ja nautige!»
PAATER DIEGO: Hm.
DON GONZALO: Seal oli imelik vürtside lõhn.
PAATER DIEGO: Seda te juba ütlesite.
DON GONZALO: «Võtke ja nautige!» ütles ta.
PAATER DIEGO: Kui palju neid oli?
DON GONZALO: Tüdrukuid või?

PAATER DIEGO: Nii umbkaudu.
DON GONZALO: Seitse või üheksa.
PAATER DIEGO: Hm.
DON GONZALO: Paater Diego, ma ei tahaks viibida pühalikul laulatustalitusel, enne kui ma olen pihtinud.
PAATER DIEGO: Ma mõistan.
DON GONZALO: See puudutab nimelt minu abielu.
PAATER DIEGO: Te ehmatate mind.
DON GONZALO: Seitseteist aastat olen ma truu olnud .. .
PAATER DIEGO: Selle poolest olete ju kuulus. Teie abielu, don Gonzalo, on ainus täiuslik abielu, mida me neile paganaile eeskujuks võime. seada. Paganatel on haaremid, neil on kerge Sevilla skandaalide üle nalja heita. Ma olen alati ütelnud: kui Hispaanias poleks niisugust meest nagu teie, komtuur, ideaalset hispaania abielumeest. .. Aga rääkige edasi!
DON GONZALO: Ta ütles: «See kõik kuulub teile ... »
PAATER DIEGO: «Võtke ja nautige!»
DON GONZALO: Jah . . .
PAATER DIEGO: Seal oli isemoodi lõhn.
DON GONZALO: Jah . ..
PAATER DIEGO: Edasi!
DON GONZALO: Tüdrukud oskasid ainult araabia keelt, muidu ei oleks lugu iialgi nii kaugele läinud. Kuidas ma oleksin pidanud neile selgeks tegema, kui nad mind riidest lahti võtsid, et ma olen abielus, ja mida see meie maal tähendab?
PAATER DIEGO: Tüdrukud võtsid teid riidest lahti?
DON GONZALO: Muhamed käskis neil seda teha.
PAATER DIEGO: Ja siis?
DON GONZALO: Paater Diego, ma olen pattu teinud. PAATER DIEGO: Ma kuulan.
21
DON GONZALO: Ma olen mõttes pattu teinud
PAATER DIEGO: Mõttes?
DON GONZALO: Ma needsin truudust!
PAATER DIEGO: Ja siis?
DON GONZALO: Ma needsin seitsetteistkürnmend abieluaastal!
PAATER DIEGO: Aga mida te tegite?
DON GONZALO: Mida ma.
PAATER DIEGO: Ärge kartke, don Gonzalo, rääkige kõik ära. Taevas on niikuinii kõik teada
DON GONZALO: Mida ma . . .
PAATER DIEGO: Me kõik oleme patused.
DON GONZALO: Ma ei teinud midagi.
PAATER DIEGO: Mispärast?
(Tulevad donna Elvira, Tenorio, don Roderigo, kolm nõbu, kõik pidulikult riides, peale selle hulk tüdrukuid, viirukipannidega poisikesi ja fanfaaripuhujad.)
DONNA ELVIRA: Mu kallis kaasa! Kõik on valmis. Viiruk ja fanfaarid — just nagu seitseteist aastat tagasi: kuidas ma küll tahaksin veel kord noor olla . . .
DON GONZALO: Kus peigmees on?
DONNA ELVIRA: Minu meelest on ta lihtsalt võluv.
DON GONZALO: Ma küsisin, kus ta on?
DON RODERIGO: Minu sõber don Juan palub vabandust, et ta eile suurelt peolt puudus. Pikast ratsateekonnast väsinud, nagu ta oli, tahtis ta enne äia-ämma ja pruudi ette ilmumist pisut puhata. Ja nii juhtuski, et ta ööseks parki magama jäi, kuni kuked teda äratasid. Ta palus

mul seda teile edasi öelda. Ta on väga mures. Ta ei julge oma pulma ilmuda, enne kui ma talle sõna ei vii, et magamine pargis on talle andeks antud.
DONNA ELVIRA: Tema — ja ei julge! Ta on kõige uhkem peigmees, keda ma iial olen näinud. Temale võiksin ma ükskõik mida andeks anda. (Don Roderigo kummardab ja lahkub.) Ma sattusin talle ootamatult peale, tulin tema selja tagant rõdule. Küsisin, miks ta küüsi närib, tema aga vaatas mulle ainiti otsa. «Donna Anna?» küsis ta hämmeldunult, nagu oleksin mina tema pruut, nagu ei mäletaks ta, kuidas Anna välja näeb. Nagu oleksin mina tema pruut! Ta ei kummardanudki, kui ma oma kleidiserva tõstsin ja ära läksin, vaatas mulle
22
vaid üksisilmi järele — ma nägin seda peeglist. Ah, ta on nii hajameelne, nii raskesti mõttes . . .
TENORIO: Ma loodan seda.
DONNA ELVIRA: . . . nagu läheks ta tapalavale.
(Kõlavad fanfaarid, tulevad don Roderigo ja don Juan.)
TENORIO: Mu poeg!
DON JUAN: Isa!
TENORIO: Komme nõuab, et ma ütleksin paar sõna, kuigi jumal teab, et mu süda on murdumas, sest esimest korda näen ma sind peigmehena — esimest korda; minu austatud sõbrad mõistavad, mida ma tahan öelda: esi. mest ja loodetavasti ka viimast korda, mu poeg. . .
DONNA ELVIRA: Me mõistame.
TENORIO: Komme nõuab . . .
PAATER DIEGO: Tehke lühidalt!
TENORIO: Andku jumal! Andku jumal!
(Don Juan laskub ühele põlvele ja laseb isal ennast õnnistada.)
DONNA ELVIRA: Kui armas ta on, kui ta põlvitab!
PAATER DIEGO: Mis te ütlesite?
DONNA ELVIRA: Kui armas ta on, kui ta põlvitab!
(Don Juan tõuseb püsti.)
DON GONZALO: Mu poeg!
DON JUAN: Mu naiseisa!
DON GONZALO: Ka mina ei oska ilukõnet pidada, aga kõik, mis ma ütlen, tuleb südamest, ja sellepärast teen ma lühidalt.
(Don Juan laskub uuesti ühele põlvele.) See tund on käes . . . DONNA ELVIRA: Ega ta rohkem öelda ei oska, paater Diego, laske fanfaare puhuda, ma tunnen teda, ega ta rohkem öelda ei oska.
DON GONZALO: See tund on käes. . .
TENORIO: Andku jumal!
DON GONZALO: Andku jumal!
(Mõlemad isad kaelustavad teineteist, siis kõlavad fanfaarid, donna Inezi saatel saabub looritatud pruut. Kau. nis tseremoonia lõpeb sellega, et lumivalges ülikonnas don Juan nmg lumivalaes kleidis musta looriga vruut vastamisi Seisavad, paater nende vahel, kuna kõik tei- sed 'ümberringi põlvitavad.)
PAATER DIEGO: «Jehoova, kes võib sulle võõraks tulla sinu telki? Kellel peab aset olema sinu püha mäe peal?
23
Kes ilmlaitmata elab ja õigust teeb ja tõtt räägib omast südamest, kes enese kahjuks vannub ja ei tagane sest. Kes seda teeb, ei see kõigu elades.» Aamen. (Fanfaarid.)
PAATER DIEGO: Sina, donna Anna, Sevilla komtuuri Ullos don Gonzalo tütar. Ja sina, don Juan, Sevilla pankuri don Tenorio poeg. Teie mõlemad, kes te seisate siin pruudi ja

peigmehena ja olete siia tulnud oma südame vabal tahtel ja tahate tõtt rääkida Jumala, oma Looja ja Issanda ees, kostke kindla ja selge häälega minu küsimuse peale taeva ja inimeste palge ees, et nemad teie tunnismehed oleksid maa peal, — kas teie tunnete teineteist palgest palgesse? (Donna Anna näolt tõstetakse loor.) Donna Anna, kas sa tunned ta ära? Vasta.
DONNA ANNA: Jah!
PAATER DIEGO: Vasta, don Juan, kas sa tunned ta ära?
DON JUAN: Jah . . . muidugi... oo, jah! (Fanfaarid.)
PAATER DIEGO: Siis kostke ka teise küsimuse peale!
DONNA ELVIRA: Kui vapustatud on don Juan!
PAATER DIEGO: Kuna te teineteist ära tundsite, donna Anna ja don Juan, kas olete otsustanud ja kas olete valmis teineteisele kätt andma igaveseks abieluliiduks, mis peab teid toetama, et Saatan, see langenud ingel, ei saaks taevalikku armastuse imet maiseks piinaks muuta. Kas olete siis valmis tõotama, et niikaua kui te elate, ei võta teie südames maad ükski teine armastus kui see, mida me siin pühitseme Isa, Poja ja Püha Vaimu nimel. (Kõik loovad risti ette.) Ma küsin sinu käest, donna Anna.
DONNA ANNA: Jah!
PAATER DIEGO: Ma küsin sinu käest, don Juan.
DON JUAN: ... Ei.
(Fanfaarid.)
PAATER DIEGO: Palugem siis.
DON JUAN: Ma ütlesin — ei. (Paater hakkab palvetama.) Ei! (Kõik põlvitajad asuvad palvetama.) Ma ütlesin —· ei! (Palvepomin vaibub.) Sõbrad, ma palun teid, tõuske püsti!
DON GONZALO: Mis ta ütles?
TENORIO: Oh, poiss, poiss!
24
DON GONZALO: Kas ta ütles ei?
DON JUAN: Ma ei saa. See on võimatu. Ma palun vabandust . . . Miks te ometi püsti ei tõuse?
PAATER DIEGO: Mida see tähendab?
DON JUAN: Ma ju ütlesin: ma ei saa seda tõotust anda. See on võimatu. Ma ei saa. Me kallistasime ju eile öösel teineteist, muidugi tundsin ma ta ära ...
DON GONZALO: Mis ta ütles?
DON JUAN: Muidugi tundsime teineteist ära.
DON GONZALO: Ta ütles — kallistasite? Kallistasite?
DON JUAN: Mitte sellest ei tahtnud ma rääkida.. .
DONNA ANNA: Aga see on tõsi.
PAATER DIEGO: Poisid, minge ära, viirukipannid minema!
DON JUAN: Me kohtusime pargis. Juhuslikult. Eile õhtul pimedas. Ja korraga oli kõik nii loomulik. Me põgenesime. Koos. Pimedas, ja kuna me teineteist ei tundnud, oli see kõik nii lihtne. Ja ilus. Ja kuna me teineteist armastasime, siis tegime ka plaani — nüüd ma võin sellest rääkida: me pidime täna öösel tiigi ääres jälle kokku saama. Tõotasime seda. Ja ma tahtsin tüdruku ära röövida.
DON GONZALO: Ära röövida?
DON JUAN: Jah.
DON GONZALO: Minu tütre?
DON JUAN: Mul ei olnud tõepoolest aimugi, don Gon-zalo, et see on tema . . .
DON GONZALO: Elvira, kas sina saad aru?
DONNA ELVIRA: Paremini kui sina.
DON JUAN: Kui ma poleks olnud nii hirmus väsinud, et ma koiduvalgeni magasin, ausõna — ma oleksin siis teid sellest suurest peoettevalmistamisest säästnud. Aga mis ma sain teha?

Oli juba hilja. Kuulsin fanfaare ja ei leidnud muud nõu, kui mõtlesin, et annan valevande. Jah, võtke heaks või pange pahaks, aga teisiti ma ei saa. Mõtlesin, et võtan neid teie pulmi mänguna ja öösel, kui jälle pime on... (Vaatab ainiti donna Annale otsa.) ... jumaluke, seda ma küll ei oodanud!
PAATER DIEGO: Mida?
DON JUAN: Et see sina oled.
TENORIO: Oh, poiss, poiss!
DON JUAN: Isa, ainult viiruki ja fanfaaride pärast ei saa ma seda tõotada, mida ma ei usu, ja ma ei usu enam
25

iseennast. Ma ei tea, keda ma armastan. Ausõna. Rohkem ei saa ma öelda. Kõige parem, kui mul nüüd minna lastaks, mida varem, seda parem. (Kummardab.) Ma olen ise ka vapustatud.
DON GONZALO: Võrgutaja!
(Don Juan tahab ära minna.)
Ainult üle minu laiba! (Haarab mõõga.)
Ainult üle minu laiba!
DON JUAN: Mispärast?
DON GONZALO: Ainult üle minu laiba!
DON JUAN: Te ei mõtle seda tõsiselt.
DON GONZALO: Kaitske ennast!
DON JUAN: Ei mõtlegi.
DON GONZALO: Nii tõesti, kui minu nimi on don Gon-zalo — te ei pääse siit majast teisiti kui üle minu laiba!
DON JUAN: Aga ma ei tahaks tappa.
DON GONZALO: Ainult üle minu laiba!
DON JUAN: Ja mis see asja muudab? (Pöördub teiste poole.) Donna Elvira, teie abikaasa tahab minust mõrtsukat teha: lubage mul teisest uksest välja minna! (Kummardab donna Elvirale ja tahab teisele poole minna, aga sel hetkel tõmbavad ka kolm nõbu mõõgad tupest, ja don Juan näeb, et ta on ümber piiratud.) Kui te tõepoolest tahate. . . Surm võrgutajale!
KOLM NÕBU: Surm!
(Don Juan tõmbab mõõga tupest.) Surm võrgutajale!
DON JUAN: Mina olen valmis.
DONNA ELVIRA: Pidage!
DON JUAN: Meeste ees ma hirmu ei tunne.
DONNA ELVIRA: Pidage! (Astub vahele.) Neljakesi ühe vastu! Ja me ei teagi ju õieti, mis noormeest segadusse ajas. Kas te olete arust ära? Palun, olge mõistlikud! Ja otsekohe! (Mõõgad langetatakse.) Paater Diego, miks teie midagi ei ütle?
PAATER DIEGO: Mina...
DON JUAN: Aga mis on paatril öelda? Tema mõistab mind kõige paremini. Miks ta muidu pole abiellunud?
PAATER DIEGO: Mina?
DON JUAN: Näiteks donna Elviraga?
PAATER DIEGO: Jumala pärast...
DON JUAN: Tema nimetab seda jumalaks, mina nimetan
26
seda geomeetriaks. Igal mehel, kui ta jälle kaineks saab, on midagi tähtsamat kui naine.
PAATER DIEGO: Mida te sellega öelda tahate?
DON JUAN: Mitte midagi.
PAATER DIEGO: Mida te sellega öelda tahate?

DON JUAN: Ma tean, mida ma tean. Ei maksa mind provotseerida. Ma pole nimelt kindel, kas komtuur seda teab.
TENORIO: Oh, poiss, poiss!
DON JUAN: See murrab su südame, isa, ma tean, seda sa räägid juba kolmteist aastat. Ma ei paneks sugugi imeks, kui sa ühel päeval tõesti sureksid. (Nõbudele.) Noh, kas võitleme või ei?
DONNA ELVIRA: Armas Juan . . .
DON JUAN: Donna Elvira, ma olen aumees ia ei reeda daami saladust. Olge mureta! Aga ma ei lase ennast lolliks teha ainult sellepärast, et ma olen noor.
DONNA ELVIRA: Mu armas. Juan . . .
DON JUAN: Mis minust tahetakse?
DONNA ELVIRA: Vastust üheleainsale küsimusele. (Nõbudele.) Pange mõõgad ära. ma ootan. (Don Gonzalole.) Ja sina ka! (Nõod panevad mõõgad, tuvpe.) Don Juan Tenorio. te tulite selleks siia, et abielluda oma pruudi Annaga.
DON JUAN: See oli eile.
DONNA ELVIRA: Ma mõistan teid: korraga hakkas teil hirm Ja Annal ka. Te põgenesite parki. Anna ka. Teil nii. hirm unistuse täidemineku ees. Oli ju nii? Siis apa leidsite pimedas teineteist, teadmata, kes kumbki on, ja kõik oli nii kaunis.
DON JUAN: Väga kaunis.
DONNA ELVIRA: Teineteist tundmata.
DON JUAN: Jah.
DONNA ELVIRA: Te ei tahtnud abielluda pruudiga, keda te petsite. Te tahtsite selle teisega põgeneda, tahtsite ta röövida...
DON JUAN: Jah.
PONNA ET.VTRA: Ja miks te seda siis ei tee?
DON JUAN: Miks?
DONNA ELVIRA: Kas te siis ei näe. kuidas tüdruk teid ootab, ainult teid. ja mitte kedagi teist, kuidas ta särab sellepärast, et tema peigmees ja röövija on üks ja seesama mees!

DON JUAN: Ma ei saa.
DONNA ELVIRA: Miks?
DON GONZALO: Miks! Miks! Pole siin mingit «miksi»!
(Tõstab jälle mõõga.) Surm minu lapse häbistajale!
DONNA ELVIRA: Kallis kaasa .. .
DON GONZALO: Kaitske ennast!
DONNA ELVIRA: Kallis kaasa, sa näed, me vestleme.
DON JUAN: Ma ei saa. See on kõik, mida ma oskan öelda. Ma ei saa tõotust anda. Kuidas ma tean, keda ma armastan? Pärast seda, kui ma sain teada, mis kõik võimalik on — ka minu pruudi poolt, kes ootas ju mind, mind ja mitta kedagi teist, ja kes läks ometi õndsalt kaasa esimese vastutulijaga, kes juhuslikult osutus minuks...
DON GONZALO: Kaitske ennast!
DON JUAN: Kui te oma marmorsammast ära ei jõua oodata, hakake pihta! (Naerab.) Oi teid, kristlaste kangelast, mul ei lähe meelest, kuidas te seal Cordoba haaremis seisite. «Võtke ja nautige!» Ma nägin teid seal.. . Hakake pihta! Mina olin tunnistaja. Mauri tüdrukud tegid kõik, et seda meie abielutruuduse rüütlit kiusatusse viia, aga asjata. Ma võin seda vandega kinnitada: ma nägin, kuidas ta seal seisis, näost kahvatu, ihualasti, isegi käed värisesid, vaim oli valmis, aga liha oli nõder ... Hakake pihta! (Don Gonzalo pillab mõõga käest.)
DON JUAN: Mina olen valmis.
DONNA ELVIRA: Juan ...

DON JUAN: Ma ütlesin kohe, et lastagu mul parem ära minna. Tunnen, et mu viisakus hakkab otsa saama. (Pistab mõõga tuppe.) Ma lahkun Sevillast.
DONNA ANNA: Juan...
DON JUAN: Ela hästi! (Suudleb donna Anna kätt.) Ma armastasin sind, Anna, kuigi ma ei tea, kumba ma õieti armastasin — kas pruuti või seda teist. Nüüd olen kaotanud mõlemad, ia mõlemad sinu isikus. Olen kaotanud iseenda. (Suudleb veel kord tema kätt.) Ela hästi!
DONNA ANNA: Ela hästi. . .
(Don Juan lahkub.)
Ära unusta, Juan! Tiigi ääres — täna öösel — Juan. Täna öösel — Juan! . . . (Läheb Juanile järele.)
PAATER DIEGO: Ja sellel nurjatul lastakse lihtsalt ära minna?
28
DON GONZALO: Nuhelgu teda taevas!
PAATER DIEGO: Seda võib ka paater öelda. Taevas!
DON GONZALO: Püüdke ta kinni! Noh! Piirake park sisse! Noh! Laske kõik koerad ketist lahti ja piirake park sisse! Noh, kõik! Noh!
(Kohale jäävad donna Elvira ja Tenorio.)
TENORIO: Donna Elvira, mu süda murdub, kui ma näen, mismoodi mu poeg käitub.
DONNA ELVIRA: Minu meelest on ta lihtsalt võluv.
TENORIO: Aga mida pean mina tegema?
DONNA ELVIRA: Uskuge mind, isa Tenorio, praegusel silmapilgul huvitab see küsimus meid kõiki küll kõige vähem.
TENORIO: Minu oma liha ja veri, ja teda aetakse koertega taga! Pealegi ma ei usu üldse, et ta teie tütre ära võrgutas, see poiss, kes naistest nii vähe hoolib. Ma tunnen teda! Lõpuks tuleb välja, et kõik oli vale ja pettus, et ta aga ainult oma geomeetria juurde jääda saaks, see südametu poiss! Ta ei paneks isegi imeks, kui ma ühel päeval sureksin — te kuulsite ise? — ta ei paneks seda imeks!
(Kostab koerte haukumist, paater Diego tuleb tagasi.)
PAATER DIEGO: Tulge teie ka, isa Tenorio!
(Donna Elvira jääb üksinda.)
DONNA ELVIRA: Minu meelest on ta lihtsalt võluv!
(Don Juan tormab sisse.)
DON JUAN: Ma tapan nad maha, kogu selle koertekarja, ma ei abiellu, ma tapan nad kõik maha!
DONNA ELVIRA: Tule!
DON JUAN: Kuhu?
DONNA ELVIRA: Minu tuppa. . .
(Tenorio tuleb, mõõk käes, ning näeb, kuidas don Juan ja donna Elvira teineteist katsutavad ja tuppa põgenevad.)
TENORIO: Oh, poiss, poiss!
(Tulevad paljastatud mõõkadega tagaajajad, kaasas metsikud koerad, kes rihma otsas rabelevad)
DON GONZALO: Kus ta on? (Tenorio surub käe südamele.)
DON GONZALO: Edasi! Piirake park ümber!
(Jälitajad tormavad minema.)
TENORIO: Ma — suren .. .
29

Intermetso

Vahe-eesriide ette tuleb pruudirõivastuses Miranda, tema järel Celestina, õmblustarbed käes.

CELESTINA: Kõik järgemööda, kullake, ikka järgemööda! Küll sa jõuad õigeks ajaks. Sihuke laulatus kestab hulk aega, kõik need kõned ja puha.

MIRANDA: Keegi ei tohi mind ära tunda, Celestina, muidu lasevad nad mind piitsutada ja häbiposti panna. Jumal aidaku mind! (Ta peab paigal seisma, et Celestina saaks õmmelda.) Celestina .. .

CELESTINA: Ma ei saa õmmelda, kui sa niimoodi vabised.

MIRANDA: Kuule, Celestina, kas ma näen tõesti pruudi moodi välja?

CELESTINA: Täpipealt! (Õmbleb.) Ma ütlen sulle: mehed on kõige pimedamad loomad, keda armas jumal on loonud. Ma olin ju omal ajal õmbleja, kullake, sa võid minu sõnu uskuda. Kas valepits või ehtne pits, seda märkab ainult mõni üksik, enne kui nad selle kinni maksma peavad. Ma ütlen sulle: kes ikka mees on, see näeb ainult kõige tähtsamat.

MIRANDA: Celestina, ma ei saa hingata.

CELESTINA: See annab kohendada. Ma näen, rinna ümbert kisub, sa pole enam neitsi. Laseme kaenla alt õmblusest natuke järele, see on lihtne. Seda ta ei näe või märkab alles siis, kui on hilja. Mis asja sa vabised! Ma torkan muidu sisse. Ja mis sul kleidi all on?

MIRANDA: Kleidi all? Mitte; midagi.

CELESTINA: Ongi kõige parem.

MIRANDA: Kleit on niigi liiga kitsas.

CELESTINA: Aluspesu koha pealt on nad ju naljakad, iseäranis need peenemad isandad. Teinekord ehmatab neid roosa või lilla värv, nad võõristavad ja ütlevad, et sul on paha maitse. Või kui sa räägid romaanidest, õhkab äkki mõni narr: «Ah, me oleme teine teisest maa-ilmast!» Ja hakkab aknast välja vahtima. Sellepärast ma ütlen ikka: ärge rääkige romaanidest! Muidu olete järsku teine teisel kuristiku kaldal. Ja pesuga on sama lugu. Mõni mees ei põgene ühegi lahingulipu eest, aga kui näeb vaibal roosat hilpu, laseb kohe jalga. Maitse üle ei saa vaielda. Ilma pesuta on igal juhul parem, see võib üllatada, aga ei tekita ilmaski võõristust.

30

MIRANDA: Celestina . ..

CELESTINA: Ära vabise, kullake, ära nüüd vabise!

MIRANDA: Ma ei tea, kas ma üldse julgen, Celestina. Loodetavasti pole see patt, mida ma teen.

CELESTINA: Nüüd ei kisu enam, näed, ja rinnad on ka parasjagu pringid . . . Mis hullu sa siis ikka teed? — Ja alla serva, kullake, teeme ainult lihtsa palistuse, et ta kederluid näeks. Kederluud — need on kõige tähtsamad.

MIRANDA: Oh, jumal küll!

CELESTINA: Aga enne paneme loori pähe.

MIRANDA: Oh, jumal küll!

CELESTINA: Mis sa õhkad?

MIRANDA: Miks peab see kõik, mis me teeme, ainult pettus olema.

CELESTINA: Mnjah. (Tõstab seelikusaba üles.) Ja nüüd palistus.

MIRANDA: Mitte niimoodi.

CELESTINA: Arvad, et ma hakkan küürutama või?

MIRANDA: Celestina . . .

CELESTINA: Seitse pistet — ja valmis. (Miranda pöörab ennast pikkamööda kohapeal nagu vurr, kuna Celestina seisab ja palistab ülestõstetud seeliku serva.) Loodad, et ta sind kaisutab? Kuna ta peab sind donna Annaks! oma pruudiks? Suudleb ja kaisutab! Oi, kullake, küll ma saan naerda, kui sa seal sinist imet näed. Aga ole lahke! See lugu ajab sul vähemasti kärbsed peast välja, ainult sellepärast ma sind aitangi. «Donna Anna!» ütleb ta, kui ta sind näeb, aga endal on südametunnistus must, nii et ta hakkab ainult keerutama ja valetama, nii et suu suitseb, — pole tal mahti sind kallistada ega midagi, muust lustist rääkimata. Sa hindad

abielumehi üle, kullake, sa näed neid nii, nagu nad meie juures on. (Palistus on valmis.) Nii. . .
MIRANDA: Aitäh.
CELESTINA: Noh, kuidas pruut ennast tunneb? (Heliseb kell.) Jälle üks kunde.
MIRANDA: Anna peegel siia!
(Üks hispaania aadlimees astub sisse.)
CELESTINA: Palun, mida soovite?
LOPEZ:- Ma ei tea, kas ma olen õiges kohas.
CELESTINA: Küllap ikka.
LOPEZ: Minu nimi on Lopez.
31

CELESTINA: Olgu nüüd pealegi.
LOPEZ: Ma tulen Toledost.
CELESTINA: Saan aru, reisist väsinud, tahate puhata. . .
LOPEZ: Don Balthazar Lopez.
CELESTINA: Ega meie siin nimesid ei küsi, härra, peaasi, kui ette ära maksate. (Lopez vaatab ringi.) Olete küll õiges kohas, astuge aga sisse. (Lopez silmitseb Mirandat.) See tüdruk peab välja minema.
MIRANDA (üksinda peeglisse vaadates): Jumal aidaku mind! Ma ei taha muud, kui et ka mind kordki pruudiks peetakse, olgu peale, et pettusega pooleks. Las ta põlvitab kordki minu jalge ees ja vannub, et see nägu, donna Anna, see nägu on ainus nägu, mida ta armastab, — minu nägu ...

KOLMAS VAATUS

Lossi ees.
Don Juan istub hommikuhämaruses trepil; kaugelt kostab ikka veel koerte haukumist; don Juan sööb isukalt põldpüüpraadi; ilmub don Roderigo.
DON RODERIGO: Juan? Juan! See olen mina, don Roderigo, sinu vana sõber. (Don Juan sööb ja vaikib.) Juan?
DON JUAN: Mis on lahti, Roderigo, mu vana sõber, et sa isegi tere hommikust ei ütle?
DON RODERIGO: Kas sa siis ei kuule?
DON JUAN: Haukumist? Kulla mees, seda olen ma öö otsa kuulnud, küll ühest, küll teisest toast. Kord kaugemalt, kord ligemalt. Nende visadus liigutab mind.
DON RODERIGO: Ma olen sind öö läbi otsinud. (Don Juan sööb ja vaikib.) Et sind hoiatada. (Don Juan sööb ja vaikib.) Juan, mis sa teed siin, keset treppi?
DON JUAN: Söön hommikust.
DON RODERIGO: Juan, kuula .. .
DON JUAN: Kas sa oma pruudi juures oled käinud?
DON RODERIGO: Ei ole.
DON JUAN: See on viga, don Roderigo, mu vana sõber, hulljulge viga. Oma tüdrukut ei tohi iial üksi jätta.
32
Järsku kargab mõni tundmatu, keda koerad taga ajavad, tema tuppa, ja tüdruk avastab, et sina polegi ainus mees!
DON RODERIGO: Mida sa sellega ütelda tahad?
DON JUAN: Tõtt. (Sööb.) Sul on imearmas pruut...
DON RODERIGO: Juan, sa ju lonkad?

DON JUAN: Nagu vanakurat ise, ma tean. See tuleb sellest, kui hüpatakse aknast alla. (Sööb.) Teist teed iseenda juurde ei ole. (Sööb.) Naine on ju täitmatu. . .
DON RODERIGO: Juan, ma pean sind hoiatama.
DON JUAN: Ka mina pean sind hoiatama.
DON RODERIGO: Sõber, ma räägin tõsiselt. Kui sa mõistlik ei ole, juhtub midagi kohutavat, midagi nii õudset, et sa eluaeg kahetsed. Äkki lõpeb lõbus mäng ja algab verepulm. Ja siis ei saa enam midagi muuta. Ma hiilisin kogu öö pargis ringi, Juan, ma värisesin sinu pärast. . . (Don Juan sööb ja vaikib.) Ma ei uskunud oma silmi, kui ma teda äkki enda ees tiigi kaldal nägin — nagu surmaviirastus.
DON JUAN: Kes?
DON RODERIGO: Sinu pruut.
DON JUAN: Anna?
DON RODERIGO: Ta on sind kogu öö oodanud, Juan. Vist on ta juba meelest ära. Tundide kaupa istub ta liikumatult nagu kuju, tundide kaupa, ja siis uitab ta kaldal edasi-tagasi. Ma rääkisin temaga. «Ta on seal saarekesel,» ütles tüdruk, ja ma ei saanud tal seda mõtet kuidagi peast ära. Niipea kui ma lahkusin, hakkas ta sind hüüdma. Ikka ja jälle ... Sa pead temaga rääkima.
DON JUAN: Ma ei tea, mida ma peaksin rääkima, Roderigo. Ma ei ole praegu niisuguses vormis, et mul üldse võiks mingeid tundeid olla. Ja seda ta teab, et ma ta maha jätsin. Mis siis. veel? Praegu ei tunne ma muud kui ainult nälga.
DON RODERIGO: Tasa!
(Tuleb don Gonzalo, mõõk käes.)
DON GONZALO: Seis! Kes seal on?
DON JUAN: See seisab ju vaevalt jalul. Ütle talle ometi,
et lõpetagu see jaht! DON GONZALO: Kes seal on?
DON JUAN: Ta otsib lihtsalt surma ja igatseb oma mälestussammast taga. Küll sa näed, enne ta rahule ei jää.

(Ilmuvad kolm nõbu. Nad on verised, lõhkirebitud rõivais ja omadega läbi.)
DON GONZALO: Seis! Kes seal on?
ÜKS NÕBU: Nuhelgu taevas seda nurjatut!
DON GONZALO: Saite ta kätte?
ÜKS NÕBU: Onu Gonzalo, meie jõud on otsas, need neetud koerad kiskusid meid ribadeks.
TEINE NÕBU: Sa peksid neid ju piitsaga, idioot.
ÜKS NÕBU: Idioot, kui nad mulle kallale tulid.
DON GONZALO: Kus koerad on?
ÜKS NOBU: Onu, mina ei tapnud neid.
DON GONZALO: On nad tapetud?
TEINE NOBU: Me ei saanud teisiti.
DON GONZALO: Tapsite koerad ära?
ÜKS NOBU: Meil polnud valikut: kas nemad või meie.
DON GONZALO: Minu koerad?
ÜKS NÕBU: Me ei suuda enam, onu Gonzalo, maksku taevas ise kätte, meie jõud on otsas.
DON GONZALO: Minu koerad .. .
ÜKS NÕBU: Me peame ta kinni siduma. (Kolm nõbu liipavad minema.)
DON GONZALO: Ma ei pane enne silmagi kinni, kui ka minu koerte eest on kätte makstud. Ütelge minu abikaasale, kui ta ärkab, et enne ei pane ma silmagi kinni. (Lahkub teisele poole.)
DON JUAN: Kas sa kuulsid? Nuhelgu taevas seda nurjatut! Liigutav hüüdlause. Kahju igast koerast, kes ennast selle nimel tappa laseb!

DON RODERIGO: Ei maksa pilgata, sõber.
DON JUAN: Ma ei pilka taevast, mu sõber, minu meelest on ta kaunis. Eriti praegusel kellaajal. Sel kellaajal näeb taevast harva.
DON RODERIGO: Mõtle nüüd parem oma pruudile!
DON JUAN: Missugusele pruudile?
DON RODERIGO: Sellele, kes seal tiigi ääres eksleb ja
sind hüüab — Juan, sa armastasid ju teda, ma tean.
DON JUAN: Mina tean ka. (Viskab praekondid ära.) Oli see vast haruldane söömaaeg. (Pühib sõrmi.) Ma armastasin teda. Ma mäletan seda küll. Kevadel, kui ma esimest korda donna Annat nägin, langesin ma siinsamas põlvili, siia trepi peale. Sõnatult. Nagu välgust rahatuna. Nii ju öeldakse? Ma ei unusta seda iialgi: kuidas ta samm-sammult trepist alla tuli, seelik tuulest puhevil,
34
ja kuna ma põlvitasin, jäi ta seisma, samuti sõnatult. Nägin noort suud, nägin musta loori varjus kahe sini-silma sära. Oli hommik nagu praegugi, ja mulle tundus, nagu voolaks päike mu soontes. Mul jäi hing kinni, ma ei saanud rääkida, naer nööris mu kõri, naer, mida ei saanud naerda, sest siis oleks see nutt olnud. See oli armastus, ma usun, et see oli armastus. Esimest ja viimast korda.
DON RODERIGO: Miks siis viimast korda?
DON JUAN: Miski ei kordu . .. Kui ta nüüd, praegusel silmapilgul veel kord siit trepist alla tuleks, seelik tuulest puhevil, ja kui ma näeksin loori varjus tema silmade sära — tead, mida ma siis tunneksin? Mitte midagi. Parimal juhul mitte midagi. Mälestus. Tuhk. Ma ei taha teda enam iialgi näha. (Sirutab käe.) Ela hästi, Roderigo!
DON RODERIGO: Kuhu sa lähed?
DON JUAN: Geomeetria juurde.
DON RODERIGO: Juan, sa ei mõtle seda tõsiselt.
DON JUAN: See on ainus, mis mulle on jäänud pärast tänast ööd. Ära haletse mind! Ma olen meheks saanud, see on kõik. Olen terve, pealaest jalatallani, nagu sa näed. Ja kaine õnnest, et kõik on möödas nagu sumbe äikeseilm. Ratsutan nüüd välja hommikusse, värske õhk maitseb mulle hästi. Ja mida mul veel tarvis on? Kui jõuan vuliseva oia äärde, siis suplen seal, ise külmast naerdes, ning mu pulmad on läbi. Roderigo, ma tunnen, et olen vabam kui iial enne, olen tühi ia virge ja tunnen suurt vaiadnst meheliku geomeetria iärele.
DON RHDERTGO: Geomeetria!.. .
DON JUAN: Kas sina pole seda kunagi tundnud, niisugust mõistuslikku imetlust teadmiste vastu, kus kõik klaüib? Näiteks ring, see on ju geomeetrilise kohamääratluse puhas idee. Mu sõber, ma igatsen puhast ideed, kainet ja täpset; meie meeleolude mädasoo aiab mulle õuduse neale. Ringi või kolmnurga puhul pole mul iialgi vaja häbeneda es?a vastumeelsust tunda. Kas tead, mis on kolrrrnurk? Ta on vääramatu, nagu saatus: antud kolmest, joonest saab moodustada aidult ühpainsa kuinndi. Ja lootus, see ettenähtamatute võimaluste illusioon, mis meie südant nii sageli eksiteele viib, hajub nende kolme joone ees nagu viirastus Nii, ja mitte teisiti ütleb geomeetria. Nii, ja mitte kuidagi moodi! Siin ei aita mingi vigur ega mingi meeleolu; on olemas üksainus kujund,
35
mis antud nimetusele vastab. Eks ole see kaunis? Ma tunnistan, Roderigo, et ma pole midagi haaravamat tundnud kui mäng, millele alluvad kuu ja päike. Mis on ülevam kui kaks liivale tõmmatud joont, kaks paralleeli? Vaata kõige kaugemat horisonti, ja see pole midagi lõpmatuse kõrval; vaata kaugele merele, jah, sa tajud kaugust; vaata üles Linnutee poole, see on nii tohutu ruum, et su mõistus tuhmub, kujutlematu ruum, aga ka see pole veel lõpmatus, mida näitavad su vaimule need kaks liivale tõmmatud joont. . . Ah, Roderigo, ma olen täis armastust, täis aukartust, ja ainult sellepärast ma pilkangi. Teispool viirukisuitsu, seal, kus

kõik muutub selgeks, rõõmsaks ja läbipaistvaks, seal algavad ilmutused. Seal ei ole tujusid, Roderigo, nagu inimlikus armastuses: see, mis täna kehtib, kehtib ka homme, ja kui mind enam ei ole, siis kehtib see ka ilma minuta, ilma teieta. Ainult kaine mõistus aimab püha tõelisust, usu mind, kõik muu on tühi pettus ja pole seda väärt, et sellega aega viita. (Sirutab veel kord käe.) Ela hästi!
DON RODERIGO: Aga tüdruk tiigi ääres?
DON JUAN: Küll mõni teine teda lohutab.
DON RODERIGO: Kas sa tõesti usud seda?
DON JUAN: Mees ja naine — miks te tahate ikka uskuda seda, mis teile meeldib? Õieti usutakse ju ainult seda, et tõelisust saab muuta, kui selle üle vaid ei naerda. Roderigo, mu vana sõber, ma naeran su üle! Ma olen su sõber, aga kust sa tead, et mul äkki ei tule kiusatust meie sõprust kaalule panna? Ma ei talu sõpru, kes on minu peale kindlad. Kust sa tead, et ma just sinu Inezi juurest ei tule?
DÕN RODERIGO: Jäta selline nali!
DON JUAN: Kust sa tead, et see nali on?
DON RODERIGO: Ma tunnen oma Inezi.
DON JUAN: Mina ka.
DON RODERIGO: Mis?
DON JUAN: Ma ütlen ju — ma olin tema juures.
DON RODERIGO: See pole tõsi!
DON JUAN: Mu sõber, ma olen loomu poolest teadmishimuline. Küsisin endalt, kas ma olen selleks võimeline. Inez on sinu pruut, sina armastad teda ja tema armastab sind. Küsisin endalt, kas ka tema on selleks võimeline. Ja kas sina jääd uskuma, kui ma seda sulle ütlen.
36
pON RODERIGO: Juan!
DON JUAN: Kas usud või ei usu? (Paus) Ära usu'
DON RODERIGO: Sa oled püstikurat.
DON JUAN: Ma armastan sind. (Astub do Roderige juurde ja suudleb teda laubale.) Ära usu seda eluilmaski!
DON RODERIGO: Kui see tõsi oleks, tapaksin end jalamaid, mitte sind, Juan, mitte teda, vaid iseennast.
DON JUAN: Sinust oleks kahju. (Võtab trepiastmelt oma vesti ja hakkab seda selga ajama.) Ma tean nüüd, miks ma kohkusin, kui nägin oma nägu tsisterni vees, selles peeglis, millest paistis vastu kaunis, põhjatu taevasina. Roderigo, ära sina ole nii teadmishimuline nagu mina! Kui me kord juba loobume valest, mis sädeleb nagu sile veepind, kui me ei vaata enam seda maailma nagu oma soovide peegelpilti, kui me tahame teada, kes me õieti oleme, — ah, Roderigo, siis algab põhjatusse langemine, nii et kõrvus kohiseb ja et me ei tea enam, kus asub armas jumal. Ära sukeldu kunagi oma hinge, Roderigo, ja ka mitte kellegi teise hinge, vaid jää sinetava veepeegli kohale nagu tantsisklev sääseparv ·— et sa kaua elaksid maa peal, aamen! (Ta on vesti selga saanud.) Ja nüüd siis, ela hästi! (Kallistab don Roderigot.) Kui ilus see oli — sõber Roderigo, kes minu pärast täna öösel värises; edaspidi pean ise enda pärast värisema.
DON RODERIGO: Juan, mis on sinuga juhtunud? (Don Juan naerab.) Sinuga on midagi juhtunud.
DON JUAN: Minu armastus on otsa saanud. (Tahab ära minna, kuid Roderigo hoiab teda tagasi.) Mul oli lühike noorus. (Vabastab end.) Lase mul minna. (Läheb, aga samal hetkel näeb ta donna Annat, kes on pruutkleidi ja looriga üles trepile ilmunud.) Milleks see? (Kuju tuleb pikkamööda trepist alla.) . . . Donna Anna . . · (Kuju jääb alt kolmandal trepiastmel seisma.) Ma jätsin su maha. Kas sa seda siis ei tea, kui seda teab kogu Sevilla? Ma jätsin su maha! (Kuju naeratab ja vaikib.) Ma mäletan. Oo jah. Ma näen su noort suud, näen naeratust.

Nagu tookordki. Ja loori all näen ma su silmade sära. Kõik on nii nagu tookordki. Ainult et mina ei ole enam see, kes tookord siin trepil sinu ees põlvitas, ja miski ei saa korduda.

37

KUJU: Armas Juan ...

DON JUAN: Sa poleks tohtinud tulla, Anna, igatahes mitte siit trepist. Sinu pilk äratab minus lootusi, mis enam iial ei täitu. Ma tean nüüd, et armastus pole niisugune, nagu ma tookord siin trepil lootsin. (Paus.) Kao! (Paus.) Kao! (Paus.) Kao, ütlen ma! Kao — taeva ja põrgu nimel! Kao!

KUJU: Mispärast sina ei lähe?

(Don Juan seisab võlutult paigal ja vaatab talle otsa.) Armas Juan .. .

DON JUAN: Armas Juan! (Naerab.) Kas sa ka tead, kus ta täna öösel oli, see sinu armas Juan? Ta oli sinu ema juures, see sinu armas Juan! Ema võiks sulle mõndagi õpetada, aga su armas Juan jättis ka tema maha, olles nii täis armastust, et hüppas aknast välja ja pages järgmisse kambrisse. Sinu ema juures, kas kuulsid? Koertega kihutati mind taga, nagu poleks ma niigi olnud juba küllalt üles kihutatud. Ja ma ei tea isegi, mis selle kolmanda nimi oli, kolmanda nende pulmade jooksul: üks noor naine, muud midagi, naine nagu sajad teised naised pimedas. Kuidas see sinu armsale Juanile lõbu pakkus — unustada sind selles nimetus, silmitus pimeduses, tappa ja matta maha see, mis osutus lapsikuks, ja aina edasi minna. Mida tahad sa inimesest, kes veel vaid naerda suudab. Ja siis, kui kõik tundus nii kõle ja maotu — ei, see polnud lootus, mis teda viimasesse kambrisse ahvatles, seda sinu armast Juani, ja ka mitte need heledamad juuksed ja teistmoodi suudlused, ka mitte iha tema neitsilikku vastupanu murda: ta kaitses end nii pööraselt, kuni joobus sellest, et ta on nõrgem kui sinu armas Juan. Väljas- klähvisid koerad. Oo jah, erinevus võlub, aga see võlu on üürike, ja meie käte vahel on kõik naised nii sarnased, lausa jahmatamapanevalt sarnased. Aga midagi temas oli, selle meeletu öö viimases naises, mida pole kellelgi teisel ega saagi olema, midagi ainukordset, mis sinu Juani ahvatles, midagi erakordset, midagi vastupandamatut: ta oli sinu Juani ainsa sõbra pruut.

DON RODERIGO: Ei!

DON JUAN: Ta ei unustanud sind, Roderigo, mitte silmapilgukski, vastupidi: sinu nimi hõõgus meie meeltes, ja me nautisime alatuse magusust kuni kukelauluni.

DON RODERIGO: Ei!

38

DON JUAN: Aga see on puhas tõde. (Don Roderigo tormab minema.) Nõnda saatsin ma mööda selle öö donna Anna, kui sina mind seal tiigi ääres ootasid, ja nüüd põlvitan ma su ette. (Laskub ühele põlvele.) Viimast korda, ma tean seda. Sa ilmusid veel kord, et võtta minult see viimne, mis mulle veel jäänud 'on: minu naer, mis ei tunne kahetsust. Mispärast ma sind kaisutasul ja ometi ära ei tundnud? Ja mu südamesse jääb praegune pilt, ükskõik kuhu ma iganes lähen: pilt reedetud naisest, kes ikka seisab hommikupäikese kiirtes.

KUJU: Minu Juan!

DON JUAN: Kuidas sa ometi võisid veel kord uskuda, et ma sind armastan? Mina mõtlesin, et lootus ei kordu iial. Kuidas saan ma seda ise veel uskuda?

KUJU: Tõuse!

DON JUAN: Anna!

KUJU: Tõuse!

DON JUAN: Ma ei põlvita selleks, et andeks paluda. Mitte andeksand, vaid ainuüksi ime võib mind päästa teadmusest, mis mul nüüd olemas on. . .

KUJU: Tõuse!

DON JUAN (tõuseb): Me kaotasime teineteise, et teineteist jäädavalt leida. Jah! Jäädavalt! (Kallistab teda.) Mu naine!

KUJU: Mu mees!

(Tuleb don Gonzalo paljastatud mõõgaga.)

DON GONZALO: Ah, seal ta on.

DON JUAN: Jah, isa.

DON GONZALO: Kaitske ennast!

DON JUAN: Isa, te tulete liiga hilja, me naitusime uuesti.

DON GONZALO: Kaitske ennast!

DON JUAN: Mispärast?

DON GONZALO: Mõrtsukas!

DON JUAN: Su isa ei suuda seda mõista, ta näeb meie õnne, aga ei suuda seda mõista!

DON GONZALO: Õnn? Õnn! Ta ütleb õnn!...

DON JUAN: Jah, isa, jätke meid kahekesi!

DON GONZALO: Ja sina, lipakas, lased sellel kurjategijal oma pea veel kord segi ajada, kui ma teda kohe surnuks ei pista. (Ähvardab don Juani, nii et ka see peab mõõga tõmbama.) Surm mõrtsukale!

DON JUAN: Pidage!

DON GONZALO: Kaitske ennast!

39

DON JUAN: Mispärast mõrtsukas? Lõpuks olid need ainult koerad, pealegi ei tapnud neid mina ...

DON GONZALO: Aga don Roderigo?

DON JUAN: Kus ta on?

DON GONZALO: Omaenda veres hinge vaakudes needis ta teid kui oma pruudi häbistajat.

DON JUAN: Roderigo?

(Ta on sõnumist vapustatud ja vahib tardunult enda ette; mõõk, millega komtuur ta nina all vehib, häirib teda nagu tüütu putukas, ta tõrjub selle ärritatult tagasi.)

Pidage, ütlen ma! (Välkkiirest torkest tabatud Don Gonzalo langeb enne, kui õieti võitluseks on läinudki, ja sureb, kuna don Juan ikka ainiti enda ette vahib.) Tema surm vapustab mind — ma mõtlen Roderigo surma. Mispärast pidin ma talle tõtt rääkima? Mu vana sõber ei mõistnud mind ju kunagi, aga ma hoidsin teda südamest. Ma ju hoiatasin teda, et ma ei talu sõpru, kes on minu peale liiga kindlad. Miks ma ometi suud ei pidanud? Alles ta seisis siin . . .

KUJU: Surm, surm!

DON JUAN: Ära karju!

KUJU: Oo, Juan!

DON JUAN: Põgeneme!

(Tagaplaanile ilmub paater Diego, uppunud donna Anna kätel, kuid don Juan ei märka teda.)

Põgeneme! Nagu me öösel tiigi kaldal tõotasime, ah, nii lapsemeelselt, nagu oleks see olnud meie võimuses — eksiteed käimata ja teineteist kaotamata jätta. Miks sa kõhkled? Ma hoian su kätt nagu elu, mis meile Veel kord kingiti, ja mis on tõelisem kui meie esimene, lapselik elu, kuna ta on rikkam teadmisest, et nii kerge on teda ära raisata. Sa värised? Vaata mulle otsa: tänulikult nagu inimene, kellele on armu antud, tajun ma praegu hommiku-päikest ja kõike, mis elab . . . (Näeb paatrit ja laipa tema kätel.) Mis see tähendab, paater Diego? (Vaikus.) Vastake! (Vaikus.) Kumb on minu pruut? (Karjub.) Vastake!

PAATER DIEGO: Tema ei vasta enam, don Juan, karju nii kõvasti kui tahad. Ei vasta enam iialgi. Ta uputas end. See on sinu pulmade lõpp, don Juan, sinu üle-meelikuse vili.

40

DON JUAN: Ei!. . .

(Paater Diego paneb laiba maha.) See ei ole minu pruut. See pole tõsi. Ma abiellusin eluga, mitte veest toodud laibaga, kelle käed on lõdvalt rippu ja juuksed vesikasve täis. Mida tähendab see kummitus päise päeva ajal? Ma ütlen — see ei ole minu pruut.

PAATER DIEGO: Kes on siis sinu pruut?

DON JUAN: See siin — see teine!
PAATER DIEGO: Ja miks ta põgeneda tahab?
(Kuju püüab trepist üles pageda, aga samal hetkel ilmuvad kolm nõbu.)
DON JUAN: Mu härrad, ma tervitan teid saabumise puhul. Mu sõber on surnud . .
ÜKS NÕBU: Surnud.
DON JUAN: Ja see tüdruk?
PAATER DIEGO: Surnud.
DON JUAN: Ja see mees on ka surnud. Kes usub seda, et ta jooksis mu mõõga otsa nagu kana? Ta tõuseb surnuist üles mälestussambana.
ÜKS NÕBU: Taevas nuhelgu nurjatut!
DON JUAN: Ja kus on minu isa?
ÜKS' NOBU: Surnud.
DON JUAN: On see tõsi?
NÕOD: Surnud.
DON JUAN: Ma pean tunnistama, paater Diego, et ma hakkan end maavärisemiseks või taevavälguks pidama. (Naerab.) Aga teie, mu kallid nõod, pange ometi mõõgad ära, et te võiksite ellu jääda ja minu pulmade tunnistajaks olla. Siin on kaks pruuti, üks elus, teine surnud, ja ma pean nende vahel valima. Paater Diego ütleb, et ma olen abielus laibaga. Mina aga ütlen, et temaga). (Astub looritatud kuju juurde ja haarab tema käe.) Tema, ainult tema on minu pruut, tema, kes on elus, kes ei läinud surma, et needus mind elulõpuni jälitaks, tema, kes tuli veel kord eksinu juurde, et ma ta ära tunneksin, ja ma tundsin tä ära.
KUJU: Oo, Juan!
DON JUAN: Võta loor näo eest!
(Kuju võtab loori näo eest.)
PAATER DIEGO: Miranda!?
(Don Juan peidab oma näo kätesse, kuni ta üksi jääb,
41
kuni surnud on ära kantud, kuni on vaikinud leinarongi saatev kellahelin.) DON JUAN: Matke see vaene laps maha, aga ärge oodatea, et ma risti ette löön, ja ärge lootke, et ma nutma hakkan. Ja ärge jääge mulle teele ette. Nüüd ei karda ma enam midagi. Küll me veel näeme, kumb kumma üle naerab — kas taevas minu üle või mina taeva üle!
(Vaheaeg.)

NELJAS VAATUS

Saal.
Don Juan, nüüd juba kolmekümne kolme aastane mees, seisab pidulikult kaetud laua ääres ning vaatab seda üle, laual hõbenõud ja küünlad. Teener Leporello paneb karahvine lauale. Kolm moosekanti ootavad juhtnööre. Tagaseina katab suur eesriie.
DON JUAN: Teie jääte sinna kõrvaltuppa. Selge? Ja mis pühalikku muusikasse puutub: kui peakski midagi juhtuma, mõni õnnetus või nii — näiteks võib ju juhtuda, et põrgu mind neelab . . .
MOOSEKANT: Issand!
DON JUAN: .. . siis teie mängite ikka edasi. Selge? Korrake aga oma «Halleluujat», kuni saalis enam ühtki hingelist ei ole. (Silitab oma valgete kinnaste sõrmi, samal ajal ikka lauda üle vaadates.) Seadke end valmis!
MOOSEKANT: Aga meie tasu?
DON JUAN: Sellest räägime pärast!
MOOSEKANT: Siis, kui saalis enam ühtki hingelist ei ole? . . .

DON JUAN: Mu härrad, mulle tulevad külla kolmteist daami, kes kõik väidavad, et mina olen nad ära võrgutanud, ja vähe sellest: siia tuleb ka Cordoba piiskop, kes on daamidega ühel nõul, nagu kõik teavad; ja siis tuleb veel üks ausammas, kelle ma ka külla kutsusin, kivist külaline . . . Härrased, minu närvid lihtsalt ei luba mul praegu tasust rääkida, närvid, saate aru . .. (Moosekandid taanduvad kõrvaltuppa.) Ei näegi kõige kehvem välja.
42

LEPORELLO: Isand, veini ei jätku küü kauaks. Klaasike iga külalise kohta...
DON JUAN: Küllalt. Loodan, et neil kuigi suurt lusti ei ole, igatahes mitte enam siis, kui ilmub kivist külaline.
LEPORELLO: Isand...
DON JUAN: Me oleme pankrotis. (Uksekell heliseb.) Kus nimekaardid on?
LEPORELLO: Isand... Ega te ometi ei usu, et ta tõepoolest tuleb, see sealt kiviposti otsast?
DON JUAN: Aga kas sina usud?
LEPORELLO: Mina? (Püüab valjusti ja pilkavalt naerda aga sel hetkel, kui uksekell teist korda heliseb, langeb naer nagu mask ta kohkunud näolt.) Võib-ölla ongi tema?!
(Don Juan paigutab nimekaarte lauale.) Isand...
DON JUAN: Kui see on jälle see looriga daam, siis ütle, et ma ei võta enam põhimõtteliselt looritatud daame vastu. Ma tunnen neid juba. Ikka tahavad nad minu hinge päästa ja loodavad, et ma nad vastukaaluks ära võrgutan. Ütle sellele daamile, et me tunneme neid vigureid ja oleme neist tüdinud. (Kell heliseb kolmandat korda.) Miks sa ust avama ei lähe?
(Leporello läheb hirmunult välja. Kõrvaltoas häälestavad moosekandid pille, millest tekib helidekaos. Don Juan paigutab hoolikalt nimekaarte lauale ja jääb siis seisma, viimane nimekaart käes.) Sina, kes sa oled elavam kui kõik need, kes on elus, sina ei tule, sina ainus, keda ma olen armastanud, esimene ja viimane, keda ma armastasin ja ometi ära ei tundnud ...
(Põletab kaardi küünlaleegil tuhaks.) Tuhk. (Leporello tuleb tagasi.)
LEPORELLO: Cordoba piiskop!
DON JUAN: Puhu tuhk laualt ja palu Cordoba piiskoppi, et ta natuke ootaks. Aga palu viisakalt! Piiskop ei kuulu küll võlausaldajate hulka, ma ei võlgne talle midagi, aga mul on tema abi väga vaja. Ilma kirikuta pole põrgut.
LEPORELLO: Isand...
DON JUAN: Miks sa kogu aeg värised?
LEPORELLO: Mis liig, see liig, isand, ei tohi ikka püü lõhki ajada — ja kutsuda õhtusöögile mälestussammast, surnud inimest, kes on ammugi muld ja põrm. Tõsi mis
43
tõsi, isand, ma olen ikka vembumees olnud, kui asi end vähegi ära tasub, ja paraja raha eest teen ma praegugi kõik, ma ei ole argpüks, aga see, mis te eile surnuaial minu käest nõudsite, isand, see on juba mõttetu hulljulgus — kutsuda mälestussammas õhtusöögile . . .
HÄÄL: Don Juan?
LEPORELLO: Jeesus, Maria ja Joosep!
HÄÄL: Don Juan?
DON JUAN: Silmapilk!
LEPORELLO: Ta tuleb!
DON JUAN: Silmapilk, üks silmapilk!
LEPORELLO: Halastust! Mina pole süüdi, ma pidin seda tegema, mul on pere toita, taevane jumal, viis last ja naine. (Langeb põlvili.) Halastust!
DON JUAN: Kui sa palvetada tahad, mine välja!
LEPORELLO: Ta hüüdis, ma ise kuulsin.
DON JUAN: Tõuse püsti!
(Leporello tõuseb.)

Ja täida käsku: ütle Cordoba piiskopile, et ma lasen paluda. Aga ütle seda hästi pikalt ja pidulikult, mul läheb veel kolm minutit aega.
LEPORELLO: Jeesus, Maria ja Joosep!
DON JUAN: Ja ära unusta põlvili laskumata seal, kus vaja!
(Leporello läheb.)
Mis siin siis lahti on? (Astub tagaseina katva eesriide juurde, selle tagant tuleb välja raidkujuks kostümeeritud Celestina, ainult ta pea on veel katmata.) Miks te seda kobakat pähe ei pane?
CELESTINA: See kiiver on mulle liiga väike.
DON JUAN: Kes seda tähele paneb?!
CELESTINA: Mina panen.
(Don Juan annab märku, et ta kaoks.) Ma mõtlesin veel seda asja ja. . .
DON JUAN: Noh?
CELESTINA: Te võite öelda mis tahes, aga see on peaaegu jumalateotus, ja viiesaja eest ma seda küll ei tee, isand, ei tee.
DON JUAN: Celestina?
CELESTINA: Ma tahan selle eest kõige vähemalt tuhat peesot saada. Sest kui ma teid Ronda hertsoginnale maha müün, saan ma ka tuhat peesot, ja kohe puhtalt pihu peale.

DON JUAN: Ma nimetan seda väljapressimiseks
CELESTINA: Nimetage, kuidas tahate, don Juan, see nimetus mind ei huvita, mind huvitab raha, ja viissada on liiga vähe.
DON JUAN: Rohkem mul ei ole.
CELESTINA: Siis ma seda ei tee. (Don Juan kisub endal mingi keti kaelast.)
Amulett?
DON JUAN: See on kõik, mis mul veel on. Ja kaduge nüüd! Kui põrgusõit täna ei õnnestu, olen ma kadunud!
CELESTINA: Ega see minu süü ei ole, et te pankrotis olete. Miks te mu pakkumist vastu ei võta, don Juan? Te saaksite rikkamaks kui Cordoba piiskop. Ma ju ütlesin: neljakümne nelja toaline loss . . .
DON JUAN: Mitte üks sõna enam!
CELESTINA: Praegu on just paras aeg.
DON JUAN: Jätke kord see kupeldamine! Kogu Hispaania teab seda juba ja ma ütlen teile nüüd lõplikult: ma ei abiellu!
CELESTINA: Seda on mõnigi mees ütelnud.
DON JUAN: Vait!
(Celestina kaob eesriide taha, don Juan jääb ootama, aga sisse astub vaid Leporello.) Mis on?
LEPORELLO: Isand, ma unustasin, mis ma talle pidin ütlema. Ta on nii kole tähtis, käib muudkui eestoas edasi-tagasi, nagu ei jõuaks ta ära oodata, kuni taeva-välk meid maha lööb.
DON JUAN: Ütle talle, et ma lasen paluda.
(Leporello läheb ja jätab mõlemad uksepooled lahti. Don Juan valmistub piiskoppi vastu võtma: nihutab üht tugitooli, vaatab koha valmis, kus põlvili langeda, ja annab siis moosekantidele märku. Kõlab pühalik uiis. Don Juan seisab peegli ees ja kohendab oma kraed, kui pärani jäetud uksest astub pikkamööda sisse üks looriga daam. Don Juan näeb teda peeglist, võpatab, kuid ei pöördu ümber.)
DAAM: Miks sa kohkusid?
DON JUAN: Sest ma tean seda, mis minu meelest ainuüksi teadmist väärib: sina ei ole donna Anna, donna Anna on surnud. Milleks see loor? (Pöördub ümber.) Kes te olete?

DAAM: Sa keeldusid mind vastu võtmast. Aga ma nägin korraga, et uks on lahti. . .
DON JUAN: Millega ma võin kasulik olla?
DAAM: Ma armastasin sind kord, kuna malemäng ahvatles sind palju rohkem kui naised. Ja kuna sa minust mööda läksid kui mees, kellel on oma eesmärk. On sul veel mõni eesmärk? Siis oli see geomeetria. Sellest on palju aega möödas! Ma jälgin su elu, Juan: see on täis naisi, aga geomeetriat ei ole.
DON JUAN: Kes sa oled?
DAAM: Praegu olen ma Ronda hertsoginna.
DON JUAN: Hertsoginna, peeglist vaatasite te mulle vastu nagu must surm. Minu kohutamiseks poleks musta loori vaja olnudki. Mida õitsvam naine välja näeb, seda rohkem meenutab ta mulle surma.
DAAM: Kannan musta loori, kuna olen lesk.
DON JUAN: Kas minu käe läbi?
DAAM: Ei.
DON JUAN: Ja mida te soovite, Ronda hertsoginna?
DAAM: Sind päästa.
DON JUAN: Teie oletegi see daam, kes tahab minuga abielluda? Teie olete see neljakümne nelja toaline loss? Teie vastupidavus on imetlusväärne, Ronda hertsoginna. Teil on muide õigus: olgugi et male ahvatleb mind palju rohkem kui naised, on mu elu täis naisi. Ja siiski te eksite! Veel ei ole naised mind köitnud, Ronda hertsoginna, ja pigem lähen ma põrgusse kui et abiellun. . .
DAAM: Ma ei tulnudki siia kui naine.
DON JUAN: Te teete mulle häbi.
DAAM: Mehi on mul olnud külluses, ja see ajas mind vaid naerma, siis tegi üks mees, kes arvas, et ta ilma minu naeratuseta elada ei suuda, minust hertsoginna ja suri. . .
DON JUAN: Ma mõistan.
DAAM: Nüüd on mul loss Rondas . ..
DON JUAN: Seda lossi on mulle kirjeldatud.
DAAM: Minu plaan on niisugune: sina võid elada vasakus tiivas, mina elan paremas nagu siiani. Meie vahel on suur õu. Purskkaevude vaikus. Meil ei tarvitse teineteisega üldse kokku puutuda, olgu ehk ainult siis, kui tekib tõsine soov kellegagi vestelda. Ja sinna juurde kuulub hertsoglik varandus, mis on küllalt suur, et
46
kõiki sinu rumalaid võlgu kinni maksta, ja küllalt suur, et kõiki selle maailma kohtuid, kes sind mõrvades süüdistavad, vaikima sundida. Lühidalt: kuni sa Rondas elad, saad sa segamatult oma geomeetriaga tegelda
DON JUAN: Aga? . . .
DAAM: Ei mingit aga.
DON JUAN: Hertsoginna, ma pean tunnistama, et te mõistate mehi suurepäraselt. Aga mida te nõuate tasuks selle päästmise eest?
DAAM: Et sa ettepaneku vastu võtaksid, Juan.
DON JUAN: Ja muud midagi?
DAAM: Võib-olla ma armastan sind ikka veel, kuid see ei tohiks sind kohutada. Ma olen aru saanud, et ma ei vaja sind, Juan, ja just seda ma sulle pakungi. Ma olen naine, kes on vaba sõgedast mõttest, et ma ei saa ilma sinuta elada. (Paus.) Kaalu seda ettepanekut. (Paus.) Sa oled ikka ainult ennast armastanud, aga pole seejuures ennast leidnud. Seepärast sa meid vihkadki. Sa oled meis alati näinud naist, ja mitte iialgi inimest. Naist kui episoodi. Igaühte meist. Kuid need episoodid on neelanud kogu su elu. Miks sa ei usu mind kui inimest, Juan, üksainuski kord? See on ainus tee, Juan, mis viib sind geomeetria juurde. (Leporello juhatab Cordoba piiskopi sisse.)

LEPORELLO: Tema Eminents!
DON JUAN: Vabandage, hertsoginna, meil on Tema Eminentsiga asjalik jutuajamine, kuid ma loodan teid peatselt lauas näha ·— ilma loorita.
DAAM: Ainult Rondas, mu armas Juan!
(Kergitab kleidiserva, teeb piiskopile, sügava reveransi ja lahkub, Leporello suleb tema järel uksed.)
DON JUAN: Te näete, Eminents, silmapilgukski ei anta mulle rahu. Kõik tahavad mind abiellumise teel päästa . . . Eminents! (Langeb põlvili.) Tänan teid, et te tulite!
PIISKOP: Tõuske!
"DON JUAN: Kaksteist aastat on Hispaania kirik mind jälitanud, niisiis ei põlvita ma mitte harjumusest — taevas olgu mulle tunnistajaks —, vaid tänulikkusest. Teie Eminents, kuidas ma igatsen kõnelda mõne mehega!
47
PIISKOP: Tõuske!
(Don Juan tõuseb.) Mis teil südamel on?
DON JUAN: Kas Teie Eminents ei tahaks istet võtta? (Piiskop võtab istet.)
Teie Eminents, ma ei või enam daame näha ega kuulda. Ma ei mõista maailma loomist. Kas oli siis tõesti tarvis kahte sugupoolt? Ma olen kõige selle üle mõtelnud: mehe ja naise üle, sooerinevuste paratamatu kuristiku üle, liigi ja üksikisiku üle, seda nimelt eelkõige — isiksuse kadunud positsiooni üle . . .
PIISKOP: Asume asja juurde. (Don Juan võtab istet.) Mis teil südamel on?
DON JUAN: Lühidalt öeldes: tuleks luua legend.
PIISKOP: Kuidas, palun?
DON JUAN: Tuleks luua legend. (Võtab laualt karahvini.) Teie Eminents, ma unustasin küsida: kas te joote midagi? (Piiskop keeldub.) Daamide tulekuni pole enam kuigi palju aega, nii et teie loaga asun ma otse asja juurde.
PIISKOP: Palun.
DON JUAN: Minu ettepanek on lihtne ja selge: don Juan Tenorio, mees, kes istub praegu teie ees, kõikjal tuntud kui teie verivaenlane, mees oma õitseeas, kavatseb surematuks saada, jah, ma julgen koguni öelda — müüdiks muutuda: don Juan Tenorio on otsustavalt valmis tänasest päevast peale surnud olema.
PIISKOP: Surnud olema?
DON JUAN: Ainult teatavatel tingimustel.
PIISKOP: Missugustel?
DON JUAN: Me oleme omavahel, Eminents. Niisiis ilma keerutamata: teie, s. o. Hispaania kirik, hakkate mulle tagasihoidlikku pensioni maksma ja annate mõnes kloostris, mungakloostris, minu käsutusse ühe kongi, mitte liiga tillukese, — kui ma tohin üldse oma soovi avaldada — ja kui võimalik, siis vaatega Andaluusia mägedele. Seal elaksin ma leivast ja veinist, oleksin tundmatu, naiste eest kaitstud, ja tegeleksin rahus oma geomeetriaga.
PIISKOP: Hm.
DON JUAN: Ja teie, Cordoba piiskop, saaksite vastu selle, mida Hispaania kirikul on rohkem vaja kui raha:
48
legendi ühe kurjategija põrgusseminekust. (Paus.) Mis te selle peale kostate?
PIISKOP: Hm.
DON JUAN: Teie Eminents, juba kaksteist aastat seisab Sevillas mälestussammas, mille aluselt on piinlik lugeda: «Nuhelgu taevas nurjatut!» Ja mina, don Juan Tenorio', jalutan sealt iga kord mööda, kui ma Sevillas käin, elus ja terve nagu kõik teised. Ütelge, Eminents, kui'kaua
võib see kesta, kui kaua? Võrgutan, tapan, naeran

ja elan edasi. . . (Tõuseb püsti.) Midagi peab ometi juhtuma, piiskop, midagi peab juhtuma!
PIISKOP: Juhtubki.
DON JUAN: Missugust mõju avaldab see meie noorsoole? Noored võtavad mind eeskujuks, ma näen seda ette: saabub kunagi aeg, mis tormab tühjusse nagu minagi, ja suurima südamerahuga, sest on selgunud, et kohtumõistmist ei ole. Sünnib terve põlvkond pilkajaid, kes peavad ennast minusugusteks, edvistades oma odavate, moodsate, labaste, ahastamapanevalt rumalate mõnitustega — ma näen seda ette!
PIISKOP: Hm.
DON JUAN: Kas teie ei näe? (Piiskop võtab karahvini ja kallab oma klaasi täis.) Saage minust õigesti aru, piiskop, ma ei ole ainult naistest väsinud, vaid ka vaimselt, ma olen väsinud kuritöödest. Kaksteist tühjaläinud aastat minu elus, raisatud lapsikus võitluses sinise õhuga, mida nimetatakse taevaks! Ma ei ole millestki tagasi põrganud, aga te näete ise, Eminents: minu kuritööd on mind ainult kuulsaks teinud. (Piiskop joob.) Ma olen meeleheitel. (Piiskop joob.) Kolmekümne kolme aastaselt jagan ma nii paljude kuulsate meeste saatust: meie tegusid tunneb kogu maailm, kuid nende mõtet ei mõista keegi. Mul tuleb hirm.peale, kui ma kuulen, mida inimesed minust räägivad. Nagu oleksid naised kunagi minu eesmärgiks olnud!
PIISKOP: Aga ometi. . .
DON JUAN: Jah, ma tunnistan ausalt, alguses pakkus see mulle lõbu. Olen kuulnud, et minu käed olevat nagu võluvitsad; nad pidavat leidma naudinguallikaid, mida abikaasad pole kümne aasta jooksul leidnud.
PIISKOP: Te mõtlete vahvat Lopezi?
DON JUAN: Ma ei nimeta parem nimesid, Teie Eminents.
PIISKOP: Don Balthazar Lopezi.

DON JUAN: Teie Eminents, kõike muud oleksin ma osanud oodata, ainult mitte igavust. Nende meelad suud, nende niisked, iharusest poolsuletud silmad — ma ei või neid enam näha! Ja just teie, Cordoba piiskop, levitate minu kuulsust agaramalt kui keegi teine, nii naljakas, kui see on: naised, kes kuulavad teie jutlusi, hakkavad minust unistama, ja mehed haaravad mõõga veel enne, kui ma olen nende naisi üldse näinud, nii et kõikjal, kus ma iganes käin ja liigun, tuleb mul kahevõitlusi pidada. Harjutamine teeb meistriks, ja veel enne, kui ma jõuan mõõga uuesti vööle panna, ripub nuuksuv lesk mul kaelas ning ootab trööstimist. Palun ütelge ise, mis jääb mul muud üle kui püsida oma kuulsuse kõrgusel, olla oma kuulsuse ohver. Sellest ju meie kombekas Hispaanias keegi ei räägi, kuidas naised minuga pattu teevad! "Või — pean ma lese lihtsalt sinnapaika jätma, keerama kannapealt ümber ja minema oma teed? See pole kaugeltki nii lihtne, sest me teame ju, kuidas naine eluaeg kättemaksu himustab, kui ta lootus võrgutatud saada luhtub ... (Koputus uksele.) Üks silmapilk! (Koputus uksele.)
PIISKOP: Miks te mind niimoodi vaatate?
DON JUAN: Kummaline.
PIISKOP: Mis on kummaline?
DON JUAN: Cordoba piiskop, ma näen teid esimest korda nii ligidalt. Kas te polnud omal ajal märksa tüsedam?
PIISKOP: Võib-olla mõtlete minu eelkäijat.
DON JUAN: Siiski — mulle tuleb teie sünge nägu tuttav ette. Kus me küll oleme kokku puutunud? (Koputus uksele.) Väga kummaline ... (Koputus uksele.) Ma rääkisin teile oma hädast.
PIISKOP: Rüvetatud abielud, lõhutud perekonnad, võrgutatud tütred, tapetud isad, rääkimata naisemeestest, kes eluaegset häbi peavad taluma, — ja teie, kes te kõiges süüdi olete, don Juan Tenorio, teie julgete rääkida oma hädast!

DON JUAN: Te ju värisete?
PIISKOP: Olla kogu maa naerualuseks, olla sarvekandja abielumees — kas te teate, mida see tähendab?
50
DON JUAN: Kas teie teate, Eminents?
PIISKOP: Selline mees nagu see vahva Lopez …
DON JUAN: Teie, Eminents, olete vist tema sugulane, et te kogu aeg seda vahvat Lopezi mainite, kes on minu teada annetanud poole oma varandusest Hispaania kirikule, et see mind lakkamatult jälitaks. Ja nüüd on ta niikaugele läinud, see teie vahva Lopez, et piirab oma palgasõduritega minu maja. Te kohkute, Eminents, aga see on tõsi: ma ei saa muidu oma majast lahkuda, kui pean mõne neist surnuks torkama. See on ju häda, uskuge mind, Eminents, tõeline häda! (Leporello on sisse astunud.) Ära sega meid praegu! (Leporello lahkub.) PIISKOP: Kui asja juurde jääda . . .
DON JUAN: Palun!
PIISKOP: Te tahate luua legendi.
DON JUAN: Cordoba piiskop, teil tarvitseb vaid jah ütelda, ja legend on loodud. Ma palkasin inimese, kes mängib kadunud komtuuri osa; juba tema hauatagust häält kuuldes pistavad daamid kisama. Olge mureta! Siis veel minu mõnitav naer, mis ajab neile külmajudinad ihule, vali pauk parajal momendil, nii et nad käed silme ette tõstaksid, — Teie Eminents näeb seda leidlikku masinavärki siin laua all — ja tagatipuks suitsu ning väävlihaisu. . . Kõik see käib muidugi hästi kähku — vapustus on kõikide imede ema. Ja ma loodan, et Teie ütlete sinna juurde mõne manitseva sõna, nagu te seda ikka teete, mõne sõna taeva õiglusest; minu moosekandid mängivad «Halleluujat» — ja ongi lõpp.
PIISKOP: Ja teie?
DON JUAN: Mina hüppan keldrisse — Eminents näeb seda osavalt varjatud luuki põrandas —, muidugi vastava karjatuse saatel, mis peab Aristotelese järgi hirmu ja kaastunnet äratama. Keldris on terav nuga mu liiga kuulsate vurrude mahaajanuseks ja pruun munga-kuub — ning peagi sammub mööda tolmust teerada üks munk.
PIISKOP: Saan aru.
DON JUAN: Ainult üks tingimus: me mõlemad peame saladust. Muidu pole kummalgi poolel asjast kasu. Kuuldus minu põrgusseminekust levib välgukiirusel, ja mida vähem need vähesed pealtnägijad tegelikult näevad,
51

seda kujukamalt kirjeldavad sündmust need paljud, kes kohal ei olnud, ja seda tõepärasem tuleb kogu lugu: minu põrgusseminek lohutab naisi, abielumehi, tervet leegioni vihaseid võlausaldajaid, lühidalt — kõik on asjast kasu saanud. Mis võiks veel imelisem olla?
PIISKOP: Saan aru.
DON JUAN: Don Juan on surnud. Mina saan rahus geomeetriaga tegelda. Ja kirikul on tõendus taeva õiglasest kohtumõistmisest, milleväärset te muidu Hispaaniast kusagilt ei leia.
PIISKOP: Saan aru.
(Leporello tuleb jälle.)
LEPORELLO: Isand . . .
DON JUAN: Mis on?
LEPORELLO: Daamid on pärale jõudnud.
DON JUAN: Kus nad on?
LEPORELLO: Õues, isand. Ja nad on väga nördinud. Eks nad kõik arvasid, et — nelja silma all või nii. Kui ma poleks kähku riivi ette lükanud, oleksid nad kõik jalga lasknud. Seal nad nüüd kaagutavad ja kõketavad nagu kanad Andaluusia taluõues.
DON JUAN: Hea küll.

LEPORELLO: See tähendab, kui täpne olla, nagu mu isand seda ikka soovib, siis praegu on nad küll vait, kõõritavad üksteist silmanurgast ja liigutavad lehvikuid.
DON JUAN: Lase nad sisse! (Heidab pilgu piiskopile.) Ütleme, viie minuti pärast.
(Leporello lahkub.)
Eminents, ütelge mulle vastav klooster!
PIISKOP: Te olete oma asjas väga kindel. . .
DON JUAN: Muidugi saab kirik legendi ainult siis kasutada, kui see asi korda läheb. Ma mõistan teie kõhklust, piiskop, aga olge mureta: lugu on usutav ja mitte sugugi originaalne — vanadest saagadest pärit: juba antiikajast leiame lugusid, kus raidkuju mõrtsuka maha lööb või surnupealuu oma teotaja teise ilma saadab. Tuletage meelde bretooni ballaade, mida meie sõdurid laulavad. Me tegutseme traditsioonide vaimus .. . (Piiskop võtab ametirüü seljast ja tumedad prillid eest ning näitab oma tõelist nägu.) Don Balthazar Lopez?
LOPEZ: Just nimelt.
52
PON JUAN: Niisiis ikkagi.
L,OPEZ: Me oleme teineteist üksainus kord näinud, don Juan, ühe üürikese silmapilgu jooksul. Valge kardin lehvis küünlaleegini, kui ma ukse avasin ja teid oma abikaasa juurest leidsin; lahvatas punane tulelipp, te mäletate, ja mina pidin hakkama tuld kustutama. . .
DON JUAN: Õige küll.
LOPEZ: Võitlemiseks polnud mahti. (Don Juan haarab mõõga vöölt.)
Nüüd, kus ma tean, mis plaane te haute, et meie kättemaksu eest pääseda, pakub mulle teie jumalatteotava legendi paljastamine suurt lõbu. Laske daamid sisse tulla! Te jääte siia, maa peale, don Juan Tenorio, nii nagu meiegi, ja ma ei puhka enne, kui mu kättemaks on teoks saanud ja ma ka teid, don Juan Tenorio, abielu-seisuses näen.
DON JUAN: Haa!
LOPEZ: Ja te abiellute minu naisega!
(Tuleb Leporello.)
LEPORELLO: Daamid!
LOPEZ: Paistab, et ka osav malemeister haarab oma võidukindluses teinekord vale nupu ja teeb endale ise mati.
DON JUAN: Eks me näe. . .
(Sisse astub kolmteist ülimalt nördinud daami, kes vale-piiskoppi nähes esialgu vait jäävad. Lopez on oma piis-kopimütsi jälle pähe pannud ja daamid suudlevad tema rüü palistust. Nad teevad seda väärikalt, kuid siis ...)
DONNA ELVIRA: Eminents, meid on petetud . . .
DONNA BELISA: Meid peteti kõige häbitumal kombel. ..
DONNA ELVIRA: Mina arvasin, et ta on suremas . . .
DONNA ISABEL: Mina ka . ..
DONNA VIOLA: Me kõik arvasime. . .
DONNA ELVIRA: Ausõna, muidu poleks ma iialgi tulnud . ..
DONNA FERNANDA: Mitte keegi meist. . .
DONNA ELVIRA: Mina, komtuuri lesk. . .
ÖONNA FERNANDA: Mina arvasin ka, et ta on suremas . . .
DONNA INEZ: Mina ka, mina ka .. .
DONNA ELVIRA: Ma arvasin, et ta kahetseb . ..
DONNA BELISA: Me kõik arvasime . . .
53
DONNA ISABEL: Ma arvasin, et ta tahab meelt parandada . ..
DONNA VIOLA: Ainult sellepärast. ..
DONNA ELVIRA: Eminents, mina olen daam . ..

DONNA BELISA: Aga meie?
PIISKOP: Donna Belisa . . .
DONNA BELISA: Eminents, kas meie ei olegi daamid?
PIISKOP: Rahunege, donna Belisa, ma tean, et te olete vahva Lopezi abikaasa. DONNA BELISA: Ärge nimetage tema nime!
PIISKOP: Mispärast mitte?
DONNA BELISA: Vahva Lopez, nagu ta ennast ise ka alati nimetab! Aga ta isegi ei võidelnud minu pärast, Eminents, ei võidelnudki. . . Kõik teised mehed on vähemasti võidelnud, mina olen selles ringis ainus, kes ei ole lesk.
PIISKOP: Võtke end kokku!
DONNA BELISA: Vahva Lopez!
DONNA ELVIRA: Eminents, ma olin kõigeks valmis, ainult mitte selleks, et ma leian eest ülesmukitud abielurikkujate paraadi, kes mind omasuguseks peavad.
DAAMID: Ahh!
DONNA ELVIRA: Vihastage pealegi, teie igavesed teesklejad, ja lehvitage oma lehvikuid — ma tean väga hästi, mispärast te siia patupessa tulite.
DONNA BELISA: Aga teie ise?
DONNA ELVIRA: Kus ta üldse on, see teie kallike, kus ta on, ma kratsin tal silmad peast välja!
DON JUAN: Siin.
(Astub daamide sõõri nagu toreadoor.) Ma tänan teid, mu armsad, et te kõik tulite. Kõiki siin muidugi ei ole, aga minu arvates küllalt, et minu põrgusseminekut pühitseda.
LEPORELLO: Isand...
DON JUAN: Võtke istet, mu armsad!
(Daamid seisavad tardunult paigal, lehvikud liikumatult käes.)
Jah, ma tunnistan ausalt: haruldane pilt näha kõiki oma armsamaid ühes saalis koos, jah, tõesti haruldane. Ma püüdsin seda kujutleda, aga ei suutnud, ja ma ei tea, mida ma pean rääkima sel pidulikul tunnil, kus ma teid kõiki koos näen, kes te olete üksteisele võõrad ja ei ole ka, sest mina ühendan teid ja mina lahutan teid, mis-

tõttu keegi teist ei taha mulle otsa vaadata. . .
(Daamid lehvitavad endale tuult.)
Mu daamid, me oleme teineteist armastanud.
(Uks daam sülitab tema jalge ette maha.)
Minagi imestan, donna Viola, kui vähe sellest järele on jäänud.. .
DONNA ISABEL: Minu nimi ei ole Viola!
DON JUAN: Anna andeks!
DONNA VIOLA: Ta nimetab teda Violaks!
DON JUAN: Anna ka sina andeks!
DONNA VIOLA: Seda ma välja ei kannata.
DON JUAN: Kui põgus on nimelt see tunne, mis silmapilgul, kui me seda üle elame, viib meid igavikule nii lähedale, et me oleme nagu pimedusega löödud — jah, donna Fernanda, see on kibe tõde.
DONNA ISABEL: Minu nimi ei ole Fernanda!
DON JUAN: Mu armas ...
DONNA ISABEL: Sa ütled igaühele «mu armas»!
DON JUAN: Ma ei ole seda kunagi isiklikult mõelnud, donna Isabel — nüüd tuli meelde: donna Isabel! Sul on ju nii tundlik hing, miks sa kohe nuuksuma ei hakanud? (Piiskopile.)

Mehe mälu on kummaline, teil on õigus, ainult kõrvalised asjad jäävad meelde: valge kardin, mis lehvib küünlaleegini. ..

DONNA BELISA: Oh jumal!

DON JUAN: Või siis jälle kahin pilliroos, ma haarasin kohkunult mõõga: part ujus kuuvalgel. . .

DONNA VIOLA: Oh jumali'

DON JUAN: Jäävad meelde üksikud esemed: maitsetu vaas, tuhvlid, portselanist krutsifiks. Vahel mõni lõhn: närbuvate mürriõite lõhn . ..

DONNA ISABEL: Oh jumal!

DON JUAN: Ja nii edasi, ja nii edasi. Ja päris kaugelt, oma noorusest, mis oli väga lühike, mäletan koerte kähedat haukumist öises pargis . . .

DONNA ELVIRA: Oh jumal!

DONNA CLARA: Oh jumal!

DONNA INEZ: Oh jumal!

D*ON JUAN: See on kõik, mida ma suudan meenutada. (Daamid varjavad lehvikuga nägu.) Leporello, süüta küünlad! (Leporello hakkab küünlaid süütama.) Ma ei tea, kas ma olen teistsugune, kui mehed muidu

on. Kas nemad mäletavad naistega veedetud öid? Ma lihtsalt kohkun, kui ma oma elu peale tagasi mõtlen: nagu oleksin ma kogu aeg ujunud mööda jõge — ei mingit jälge? Ja kui mõni nooruk minu käest küsiks, mis tunne on naise juures olla, siis ei mõistaks ma ausalt öeldes vastata. See ununeb nagu nälg või füüsiline valu; ainult siis, kui sa seda uuesti tajud, tuleb meelde: jah, muidugi, nii see on, see on alati nii olnud. . . {Leporello on kõik küünlad põlema süüdanud.) Don Balthazar, ma ei tea, kas tahate nüüd kohe oma maski maha võtta või teete seda hiljem.

DONNA BELISA: Mis ta ütles?

(Piiskop võtab valeatribuudid ära.)

LOPEZ: Minu nimi on Lopez.

DONNA BELISA: Sina?!

LOPEZ: Don Balthazar Lopez.

DON JUAN: Toledo linna varahoidja, kui ma ei eksi, mitme ordeni omanik. Nagu näete, on isand Lopez võtnud ennastsalgavalt enda peale väga tänamatu ülesande — esindada abielumeeste armukadedust.

LOPEZ: Don Juan, teie pilkamisel on nüüd lõpp. (Kostab tumedat mütsumist.)

DON JUAN: Rahu!

(Kostab tumedat mütsumist.) Sõna on isand Lopezil Toledost. (Kostab tumedat mütsumist.)

LOPEZ: Ärge ehmatage, mu daamid, ma tean, mis mängu siin mängitakse, kuulake mind!

LEPORELLO: Isand . . .

DON JUAN: Ole vait!

LEPORELLO: Uksed on lukus.

(Daamid kiljuvad.)

LOPEZ: Kuulake mind!

(Daamid jooksevad uste juurde, kuid need on lukus; Don Juan istub laua servale ja valab endale veini.)

DON JUAN: Kuulake teda!

LOPEZ: Mu daamid . . .

DON JUAN: Te lubate, et ma vahepeal joon, mul on janu. (Joob.) Hakake juba pihta!

LOPEZ: Mu daamid, ta ei lahku siit majast enne, kui teda on tabanud õiglane karistus.   Selle eest olen mina hoolt kandnud. Kohtumõistmise tund on kätte jõudnud, tema kuritegude mõõt on täis.
56
DON JUAN: Kas mõõt ei ole juba ammu täis? (Joob.) Ja ometi ei juhtu midagi, see'p see nali ongi. Leporello, kas me ei teinud eile öösel kõik, mida vähegi oskasime, et surnuaial kadunud komtuuri mõnitada?
LEPORELLO: Isand...
DON JUAN: Kas ma ei kutsunud teda tänaseks õhtusöögile?
DONNA ELVIRA: Minu abikaasat?
DON JUAN: Minu vahva teener nägi oma silmaga, kuidas sinu abikaasa noogutas oma kivist kiivrit — nähtavasti selle märgiks, et tal on täna õhtul aega. Miks ta siis ei tule? Kesköö on juba möödas. Mida ma veel pean tegema, et teie oodatud taevas mind lõpuks ometi nuht-leks?
(Kostab tumedat mütsumist.)
LOPEZ: Ärge põgenege, donna Elvira, ärge põgenege! (Kostab tumedat mütsumist.) See pole tõsi, see on ennekuulmatu pettus, see kõik pole tõsi, ta tahab teid ainult lolliks teha. Vaadake, näete siin laua all seda kavalat mehhanismi? Vali pauk ja väävlihais peavad teid ehmatama, nii et te aru kaotak-site ja uskuma hakkaksite, et don Juan on põrgusse viidud — taeva kättemaks, mis pole midagi muud kui ainult lavastus, ennekuulmatu jumalateotus, et ainult maapealse kohtu käest pääseda. Ta tahab kogu Hispaaniat narritada ja legendi käiku lasta, et meie kättemaksu eest põgeneda, muud midagi, niisugune on ta plaan, ainult lavastus . . . (Don Juan naerab.) Kas te tahate seda eitada?
DON JUAN: Mitte sugugi.
LOPEZ: Te kuulete, mu daamid!
DON JUAN: Ainult lavastus.
LOPEZ: Vaadake,   kas   näete   seda   hästi   varjatud luuki põrandas, mu daamid, näete, siin, mu daamid, vaadake oma silmaga! (Don   Juan   naerab.) .Ainult lavastus.
DON JUAN: Mis ta muud on. (Joob.) Ma olen juba kaksteist aastat rääkinud: põrgut ei ole olemas, ei ole teist maailma ega taeva kohtumõistmist. Isand Lopez kõneleb sulatõtt: kõik on ainult lavastus.
LOPEZ: Kuulete, mu daamid?
57
DON JUAN: Siin... (Tõuseb, läheb tagaseina katva eesriide juurde ja lükkab   selle kõrvale, nii et komtuuri butafoorne kuju nähtavale tuleb.) ... Palun!
(Daamid   kiljuvad.) Miks te värisete?
HÄÄL : Don Juan!
LEPORELLO: Isand! . . . Isand!
HÄÄL : Don Juan!
DON JUAN: Ainult lavastus.
HÄÄL: Don Juan!
LEPORELLO: Isand! ... Ta sirutab käe!
DON JUAN: Mu armsad, ma ei karda, näete, ma võtan ta kivist käe . ..
(Võtab   raidkuju   käe: vali pauk ja   väävlisuits,   Don Juan ja   raidkuju   vajuvad lavaluugist   alla,   moosekandid   mängivad   ettenähtud   «Halleluujat».)
LOPEZ: See ei ole tõsi, see ei ole tõsi, ma vannutan teid, mu daamid, ärge lööge risti ette! (Daamid   põlvitavad   maas   ja   löövad   risti   ette.) Ah, naised . ..
(Kõik uksed avanevad, iga ukse peal seisab Lopezi palgasõdur.)
Miks te valvepostilt ära tulite?
PALGASÕDUR: Kus ta on?

LOPEZ: Ta sai nüüd, mis ta tahtis . ..

Intermetso

Vahe-eesriide ette tulevad Celestina ja Leporello.
CELESTINA: Ma pean donna Elviraga nelja silma all rääkima. Jää sina tõlla juurde! Ma tunnen sind juba: niipea kui natukenegi kloostriaeda näed ja õhtukella helinat kuuled, oled kohe tüma. Ja hakkad jälle uskuma, et ta on põrgus. (Tuleb üks nunn.)
Õde Elvira?
(Leporello läheb ära.)
Õde Elvira, ma tulin sellepärast, et mu südametunnistus hakkas mind vaevama. Ikka sellesama loo pärast. Ma poleks tohtinud seda teha. Nüüd ma näen, mis ma kõik olen korda saatnud, ja teen endale kibedaid etteheiteid,

kui ma näen teid päevad otsa palvetamas — ainult sellepärast, et te seda kivist külalise vigurit uskuma jäite. Ma ei võinud arvata, et mõni inimene seda tõesti uskuda saaks. Ausõna! Ja nüüd usub seda juba terve Hispaania. Tõde ei saa enam kuidagi jalule seada. See õnnetu Lopez! Te olete vist kuulnud: ta saadeti ainult selle eest maalt välja, et ta julges avalikult rääkida, kuidas üks petis olla komtuuri osa mänginud. Õde Elvira, mina olingi see, mina mängisin kivist külalist, just mina. See õnnetu Lopez! Te olete vist kuulnud, et ta sõitis Marokosse ja poos end seal üles, vaeseke, kõik oma varanduse kinkis veel kirikule, aga isegi kirik ei usu teda. Miks on meil Hispaanias nii raske tõtt uskuda? Ma olin kolm tundi teel, selleks et teile tõtt rääkida, õde Elvira, puhast tõtt. Kuulake mind ometi! Mina olen ainus, kes seda rumalat lugu otsast lõpuni teab, ja see hakkas mu hinge vaevama, kui ma kuulsin, et te sellepärast kloostrisse läksite, õde Elvira, ainult sellepärast. Mul ei ole kloostri vastu midagi. Aga ma ütlen teile nelja silma all, õde Elvira: ta ei ole põrgus! Uskuge mind! Ma tean, kus ta on, aga ma ei tohi ütelda, nad toppisid mu suu rahaga kinni, ja küllalt kõvasti — ega ma muidu tema teenrit pidada ei saaks . . . Õde Elvira, ma ütlen teile kui naisterahvas naisterahvale: don Juan elab, ma olen teda oma silmaga näinud, nii et põrgust pole juttugi, aga muidu palvetage tema eest, nii palju kui tahate! (Kellahelin kutsub õhtupalvusele; palvet pomisedes läheb nunn ära.)
Mis sa teed ära! (Tuleb Leporello.)
Marss pukki! Mis ma raiskan aega inimeste peale, kes peavad seda oma usu tõenduseks, et nad tõtt teada ei taha! Löö risti ette!
LEPORELLO: Celestina . . .
CELESTINA: Don Juan on põrgus.
LEPORELLO: Aga minu palk? Minu palk?
CELESTINA: Marss pukki!
LEPORELLO: «Voilà par sa mort un chacun satisfait: Ciel offensé, lois violées, filles séduites, familles déshonorées, parents outragé, femmes mises à mal, maries poussés à bout, tout le monde est content. Il n'y a que moi seul de malheureux, qui, après tant d'années de

service, n'ai point d'autre récompense que de voir à mes yeux l'impiété de mon maître punie par le plus épouvantable châtiment du monde!»[1]

[1] Leporello prantsuskeelse teksti algus langeb sõna-sõnalt kokku Moliere'i komöödia «Don Juan» lõpusõnadega, mida ütleb Sganarelle, kes Moliere'i komöödias vastab Leporello kujule. Prantsuskeelse teksti tõlge: Tema surma läbi on kõik hüvitatud: solvatud taevas, rüvetatud seadus, võrgutatud neiud, häbistatud perekonnad, teotatud vanemad, äranaerdud naised, raevunud

VIIES VAATUS

Kaarrõdu.

Esiplaanil kahele kaetud laud. Don Juan ootab ilmselt seda teist. Mõne aja pärast katkeb ta kannatus, tai kõlistab kellukest, mille peale tuleb teener.

DON JUAN: Ma olen korduvalt palunud, et mind ei kistaks töö juurest ära, enne kui tõepoolest süüa saab. Ma olen juba jälle pool tundi oodanud. Ega mul pole aega raisata! Ma tean, Alonso, see pole sinu süü. (Võtab raamatu kätte.) Kus ta siis on? (Teener kehitab õlgu.) Tänan. Hea küll. Ma pole midagi öelnud. (Teener lahkub ja don Juan püüab raamatut lugeda, kuid viskab selle äkki nurka. Hüüab.) Alonso! Kutsu mind siis, kui saab lõpuks tõepoolest sööma hakata, ma olen oma kambris.

(Tahab ära minna, kuid aiast tatsab kohale ümarik Cordoba piiskop, endine paater Diego. Tal on käes astriõis.)

PIISKOP: Kuhu nüüd nii suure rutuga?

DON JUAN: Ah!

PIISKOP: Me ootasime teid aias. mu armas. Lihtsalt hurmav õhtu. Mul on väga kahju, et ma tänaseks siia jääda ei saa. Seal kaarestikus, kust paistab Ronda kuristik, hõõgub õhtupäike punaselt lilladel astritel, orust aga, mis on juba varjus, hoovab jahedat sina . . . Minu meelest on teie jalge ees lausa paradiis.

DON JUAN: Ma tean.

PIISKOP: Aga sügis on juba käes. ..

60

DON JUAN: Soovite klaasike veini, Diego?

PIISKOP: Hea meelega. (Räägib edasi, kuna don Juan võtab karahvini ja kallab kaks klaasi täis.) Ma rääkisin just praegu, et vanadel mauridel, kes selliseid aedu rajasid, pidi olema eriline anne nahaga maailma nautida! Kõik need õued, kuhu igalt poolt paistavad teised õued, need mõnusalt jahedad alkoovid, mille vaikus pole hauavaikus, vaid tulvil arabesksete võrede taga sinetava kauguse salapära: uitad ja naudid varjusole-mist, mille jahedus on ometi rõõmus päikesepaisteliste müüride mahedast helendusest. Kui leidlikult, kui peenelt, kui nahkamööda on see kõik tehtud! Rääkimata purskkaevude pillerkaarist — missugune kunst panna loodust meie meeltel musitseerima, missugune meisterlik oskus nautida kõike põgusat, lasta isegi olemuse pealispinnal vaimsusest osa saada, missugune kultuur! (Nuusutab astriõit.) Hertsoginna peaks iga silmapilk tulema.. .

DON JUAN: Tõesti?

PIISKOP: Ta ütles, et ta ei tunne ennast päris hästi.

(Don Juan ulatab talle täis klaasi.)

Kuidas elab geomeetria?

DON JUAN: Tänan küsimast.

PIISKOP: See, millest te viimati rääkisite, pani mind tükiks ajaks mõtlema, teate, see jutt dimensioonidest ja sellest, et ka geomeetria jõuab tõdedeni, mida enam ette kujutada ei suudeta. Nii te ju ütlesite? Sirge, tasapind, ruum — aga missugune see neljas dimensioon peaks olema? Ja ometi võib mõtlemise teel tõestada, et ta on olemas? . . .

(Don Juan joob klaasi ühe sõõmuga tühjaks.)

Mis teil viga on, don Juan?

DON JUAN: Minul? Ei midagi. Mis mul viga on? Mitte midagi. (Täidab jälle oma klaasi.) Pole kõneväärt! (Joob klaasi ühe sõõmuga tühjaks.) Mis mul viga peaks olema?

---

abielumehed, kõik on rahul. Õnnetu olen ainult mina üksi, kes nii pika teenistuse ainsaks tasuks sai oma silmaga näha, kuidas tema isandat tabas kõlvatuse eest kõige kohutavam kõikidest karistustest. T õ l k i j a m ä r k u s .

PIISKOP: Tervist!
DON JUAN: Tervist! (Täidab oma klaasi kolmandat korda.) Iga päev kordan oma tagasihoidlikku soovi, et mind ei kutsutaks enne, kui saab tõepoolest sööma hakata. Tühi lootus! Alguses oli süüdi gong, mida hertsoginna ei kuulnud, kuna orus siristasid rohutirtsud. Ma lasksin teha teise gongi, mis kaigub üle kogu Ronda kuristiku, tõsijutt, kogu Ronda teab, millal siin söögi-
61

ajad on. Ainult hertsoginna mitte. Ma olen andnud teenritele käsu hertsoginna lihtsalt üles otsida ja talle isiklikult öelda, et laud on kaetud, ja mind mitte enne kutsuda, kui hertsoginna juba üle õue tuleb. Te mui-gate! See on pisiasi, ma tean, pole üldse kõneväärtki, aga just sellepärast see ongi nii piinav. Mida ma teha saan? Ma olen ju tema vang, pidage seda meeles, ma ei saa selle lossi piiridest lahkudagi. Kui mind kusagil nähakse, on mu legendil lõpp ja ma peaksin jälle don Juani elu elama. . . (Joob klaasi ühe sõõmuga tühjaks.) Ah, mis me sellest räägime!
PIISKOP: Oivaline heeres!
(Don Juan vaikib mornilt.) Oivaline heeres!
DON JUAN: Vabandust! (Kallab ka piiskopi klaasi täis.) Ma ei ole midagi öelnud.
PIISKOP: Tervist!
DON JUAN: Tervist!
PIISKOP: Hertsoginna on suurepärane naine. (Rüüpab lonkshaaval veini.) Ta on õnnelik, aga mõistlik. Ta teab väga hästi, et teie kui mees pole õnnelik, ja see on ainus asi, mille üle ta nelja silma all kurdab.
DON JUAN: Ta ei saa sinna midagi parata, ma tean.
PIISKOP: Aga?
DON JUAN: Ah, mis me sellest räägime! (Piiskop rüüpab lonkshaaval veini.)
Iga päev, kui ma siia rõdule tulen, iga päev, aastast aastasse, kolm korda päevas — iga kord olen ma valmis plahvatama: ma ei kannata seda enam välja! Ja kui ta lõpuks tuleb, teen ma näo, nagu oleks see tõepoolest pisiasi. Me istume lauda ja ma ütlen: «Head isu!»
PIISKOP: Te armastate teda.
DON JUAN: Seda veel pealekauba. Kui ta käib Sevillas juukseid värvimas ja on nädal aega ära — ma ei ütleks, et ma temast puudust tunnen .. .
PIISKOP: Aga te tunnete puudust?
DON JUAN: Jah.
PIISKOP: Ei ole hea, kui inimene üksi on, ütleb pühakiri, sellepärast lõigi Jumal talle elukaaslase.
DON JUAN: Ja kas ta arvas, et siis on hea? (Teener tuleb hõbekandikuga.) Vara veel.
(Teener viib kandiku ära.)
62
Tõsijutt: minu pahameel looduse vastu, kes meid meesteks ja naisteks jaotas, on praegu ägedam kui kunagi varem. Ma kardan iga söögiaega. Kui hirmus, et inimene üksinda ei ole tervik! Ja mida suurem on tema igatsus tervik olla, seda hullemini on ta sees, seda rängemini on ta vastassugupoole meelevalla all. Mille eest selline karistus? Ja seejuures pean ma veel tänulik olema, ma tean. Mul on ainult kaks võimalust: kas surnud olla või siin elada. Tänulik nende paradiisiaedade keskel asuva vangla eest!
PIISKOP: Mu sõber . . .
DON JUAN: See on ju vangla!
PIISKOP: Neljakümne nelja toaline vangla. Mõtelge kõikide nende peale, don Juan, kes peavad kitsukeses korteris elama!
DON JUAN: Ma kadestan neid.

PIISKOP: Mispärast?
DON JUAN: Arvatavasti lähevad nad hulluks ega märka enam midagi. .. Miks mind kloostrisse minna ei lastud?
PIISKOP: Kõik ei või kloostrisse minna.
DON JUAN: Tehke sugu ja teid saagu palju!
PIISKOP: Nii seisab pühakirjas.
DON JUAN: Te ju teate, et ma ei värisenud ei kirikuvande ega mõõgatera ees. Aga tema, see naine, kes mind armastab, viib mind iga päev niikaugele. Ja mis moel õieti? Ma märkan ainult, et ma ei suuda enam naeruväärsete asjade üle naerda. Ja et ma hakkan leppima asjadega, millega leppida ei saa. Tema on naine — võibolla parim kõigist mõeldavatest naistest, aga ikkagi naine — ja mina olen mees. Siin ei aita miski, Eminents, ammugi mitte hea tahe. See viiks ainult vägikaika vedamiseni: kumma hea tahe peale jääb. Te peaksite meid nägema ja kuulma, kui me kahekesi oleme! Ei ühtki kõvemat sõna! Puhas idüll! Korra lendas üks klaas vastu seina, üksainus kord — ja mitte iial enam! Me oleme jõudnud lausa hirmuäratava õilsuseni: me kannatame, kui teine pole õnnelik! Mida sa, hing, oskad ühelt täiuslikult abielult veel tahta? (Paus.) Puudub ainult, et loodus mulle veel viimase lingu kaela heidaks. . .
PIISKOP: Ja see oleks?

DON JUAN: Isakssaamine. Mis ma siis teen? Naine ei saa ju sinna midagi parata! Me istume lauda nagu tavaliselt ja ütleme: «Head isu!» (Tuleb Miranda, Ronda hertsoginna.)
MIRANDA: Kas ma segan?
PIISKOP: Mitte sugugi, armas Miranda. Me vestlesime siin parajasti don Juani põrgusseminekust. (Don Juanile.) Kas te olete juba näinud seda tükki Sevillas? (Mirandale.) Seda mängitakse nüüd teatris . . .
DON JUAN: Mina ei käi ju Sevillas.
MIRANDA: Teatris — mis nime all?
PIISKOP: Pealkiri on «Sevilla pilkaja ehk kivist külaline». Ma pidin selle hiljuti ära vaatama, sest selle olevat kirjutanud üks meie kloostriülem — Gabriel Tellez[2] [1]
MIRANDA: Ja kuidas see tükk on?
PIISKOP: Päris vaimukas: don Juan satub tõepoolest põrgusse ja publik juubeldab õudusest. Te peaksite ikka minema seda vaatama, don Juan.
DON JUAN: Ah et kuidas ma põrgusse sõidan?
PIISKOP: Mis jääb teatril muud üle? Tõtt näidata ei saa, selle võib ainult juurde mõelda. Kujutage ise ette, kui publik näeks tõelist don Juani siin, Ronda lossi rõdul! Naised läheksid kole uhkeks ja ütleksid koduteel: «Näed sa nüüd!» Ja abielumehed hõõruksid kahjurõõmsalt käsi — don Juan on tuhvli all! Erakordne jõuab ju kergesti teatavasse punkti, kus ta on tavalisega lootusetult sarnane. Ja minu sekretärid hüüaksid: «Kuhu jääb karistus?»! Kõiki võõritimõistmisi ei oskagi ette näha. Mõni noor kehkenpüks, kellele meeldib pessimisti män-' gida, kuulutaks kohe: «Abielu ongi see tõeline põrgu, saate aru!» — või midagi muud sama banaalses vaimus ... Ei, oleks väga vastik kuulda niisuguse publiku juttu, kes ainult reaalsust näeb. (Ulatab Mirandale käe.) Elage hästi, Ronda hertsoginna!
MIRANDA: Kas te lähete juba ära?
PIISKOP: Ma pean, ma pean. (Ulatab don Juanile käe.) Elage hästi, Sevilla pilkaja.

DON JUAN: Kas see lugu trükis ka ilmub?

---

[2] Silmapaistva näitekirjaniku Tirso de Molina õige nimi oli Gabriel Tellez. Tema ongi esimese teadaoleva «Don Juani» lavavariandi autor. Tõlkija märkus.

PIISKOP: Ma arvan küll. Inimestele meeldin koledal kombel näha aeg-ajalt mõnda meest, kes teeb laval seda, mida nemad elus teha tahaksid, ja kes peab lõpuks · nende eest ka karistust kandma.
MIRANDA: Diego, ega mind seal näidendis ei ole?
PIISKOP: Ei ole. MIRANDA: Jumal tänatud!
PIISKOP: Mind ka mitte, jumal tänatud! Muidu oleksime pidanud näidendi ära keelama, aga teatril on ju tükke tarvis. Muide, ma kahtlen, kas see üldse on ehtne Tirso de Mölina: minu meelest on see nagu liiga jumalakartlik, ja stiil pole ka tema teiste näidendite tasemel. Aga olgu peale. .. (Paneb astri lauale.) Jumal õnnistagu teie söömaaega!
(Hakkab minema, don Juan läheb teda saatma. Miranda on natuke aega üksi, teeb käeliigutuse, mis reedab, et ta tunneb ennast halvasti. Ta näeb raamatut maas ja tõstab selle üles. Don Juan tuleb tagasi.) MIRANDA: Miks see raamat seal maas oli?
DON JUAN: Ah, niisama.
MIRANDA: Kas sina viskasid ta nurka?
DON JUAN: Mis raamat see õieti oli?
MIRANDA: Ja sa veel küsid, kas see ka trükis ilmub! Siin ta ongi: «Sevilla pilkaja ehk kivist külaline».
DON JUAN: Siis tõi piiskop selle meile kingiks.
MIRANDA: Aga miks sa ta nurka viskasid? (Don Juan nihutab tema tooli kohale.) Kas on iuba õhtusöögi aeg?
(Istub lauda.), Ja sina vihastasid?
(Don Juan istub lauda.)
Sa oled ülekohtune, Juan . . .
DON JUAN: Muidugi, mu armas, muidugi.
MIRANDA: Ma lihtsalt pidin vahepeal pikali heitma
DON JUAN: Soovid veini?
MIRANDA: Tänan, ei.
DON JUAN: Mispärast?
MIRANDA: Mul läks järsku süda pahaks: ma usun, et. me saame lapse.
DON JUAN: Lapse? . ..
(Tuleb teener. Don Juan ütleb teenrile.) Oleme siis lõpuks niikaugel. . . (Teener läheb ära.)
65
MIRANDA: Ära nüüd ütle, et see teeb sulle rõõmu, Juan, aga ma olen muidugi õnnelik, kui ma ühel ilusal päeval näen, et see sulle tõepoolest rõõmu teeb. (Teener tuleb hõbekandikuga ja hakkab serveerima.)
DON JUAN: Head isu!
MIRANDA: Head isu!
(Nad hakkavad vaikides sööma, pikkamööda langeb eesriie.)

JÄRELMÕLGUTUSI

Don Juanil on oma vaimusugulaste ring nagu igal teisel kirjanduslikul kujul, ja kuigi Ikaros ja Faust on temast väga kaugel, on nad talle lähedasemad kui Casanova — mistõttu näitlejal ei maksa üldse muretseda, kas ta saalis istuvatele naistele küllalt võrgutavalt mõjub. Tema võrgutajakuulsus (kuulsus, mis käib temaga kaasas, ilma et ta seda iseendaga samastaks) on naiste eksijäreldus. Don Juan on intellektuaal, olgugi nägusat kasvu ja mitte vähimalgi määral prillipapalik. Sevilla daame võlub vastupandamatult just nimelt tema vaimsus, tema meheliku vaimsuse tarve, mis on omamoodi väljakutse, kuna selle eesmärgiks on ju midagi hoopis

muud kui naised ja. kuna see algusest peale annab naisele vaid episoodi tähenduse — teatavasti küll selle resultaadiga, et episood lõpuks kogu ta elu neelab.

Intellektuaal selles mõttes:
«Teine elab asjade maailmas, mis on muutumatult need, mis nad näivad olevat. Isegi juhtumisi ei hakka ta neis kahtlema. Nad ei vii teda tasakaalust välja .. . Maailm., mida intellektuaal näeb, ainult näib talle olevat ja paneb reega eneses kahtlema. Asjad iseeneses ei rahulda teda. Ta teeb neist probleemi. Ja see on armastuse kõige kindlam, sümptoom. Sellest järeldub, et asjad on need, mis \nad on, ainult siis, kui nad on olemas ka intellektuaali jaoks. Seda aimab mõnel juhul naine...»
(Ortega y Gasset: «Intellektuaal ja teine».)

Don Juan on ilus oma kogemuste julguses. Mitte iludus. Ja mitte Herkules. Ta on sihvakas naqu toreadoor, peaaegu poisilik. Nagu toreadoor: ta võitleb härjaga, ta ise pole härg. Tema käed on närvilised, õrnad, kuid mitte lõdvad. Ikka jälle tekib küsimus: on ta mees? Temast oleks võinud balletitantsija saada. Tema mehelikkus on piiri peal
67
ja pole tema jaoks endastmõistetav asi, vaid midagi hinnalist, mis on tema valduses — ja mida ei tohi seega asendada näiteks sõdurliku poosiga; ent ta peab seda kaitsma, tema mehelikkus on ohustatud. Tema näost, olgu see milline tahes, vaatavad vastu ohustatud inimese valvsad silmad. Ohustatud inimene kaldub äärmustesse.
Truudusetuse kohta, mis on iga don Juani tuntuim etikett, tuleks järgmist ,ütelda: teda ei tõmba ühest naudingust teise, teda tõukab eemale kõik, mis ei kehti. Ja mitte et ta naisi armastab, vaid et ta midagi muud (näiteks geomeetriat) rohkem armastab, peab ta naised ikka ja jälle maha jätma. Tema truudusetus pole ülemäärane kihu, vaid hirm ennast petta, ennast kaotada — valvas hirm iseendas peituva naiselikkuse ees.
Kahtlemata on don Juan Narkissos; õieti armastab ta ainult iseennast. Tema. armusuhete legendaarne arv (1003) ei ärata ainult sellepärast võikust, et ta ajab naerma — ajab naerma, kuna loendatakse seda, mis midagi ei ole. Sõnakeeles tähendab see arv, et don Juanil pole ainsatki sina-suhet. Niisiis pole ta armastaja.
Armastuses, nagu don Juan seda tunneb, peab olema midagi jubedalt vastikut nagu troopikalooduses, midagi ähmasest päikesest soos õilmitseva kõdu kohal, midagi paanilist nagu kleepuv vaikus, tulvil tapvat liigviljakust, mis iseennast õgib, tulvil väänkasvude räga — tihnik, kus ilma paljastatud mõõgata edasi ei pääse, kus hakkab õudne.
Don Juanil pole sina-suhet ka meestega. On võib-olla vaid mõni Catalinon, Sganarelle' või Leporello, ent mitte Horatiot. Ja kui kaob noorusesõber, kellega teda seob veel lapsepõlve-aastate vennaside, siis ei sugene enam ühtki uut sõprust; mehed väldivad teda. Don Juan pole vennalik loomus — juba sellepärast, et meeste hulka sattudes tunneks ta end naiselikuna. Seda võiks nõnda seletada:
Nagu enamik meist, keda luule on kasvatanud, arvab nooruke don Juan, et armastus, mis teda ühel hommikul valdab, koondub tervenisti ühele isikule, ainuüksi donna Annale, kes selle armastuse äratas. Kas või paljas aimus, kui suur on seejuures sugulise külje tähtsus, rääkimata
68
juba otsesest kogemusest, kui kergesti vahetatav on noorusliku ihalduse objekt, hämmeldab ja vapustab sügavasti alles äsja isiksuseks saanud noorukit. Ta tunneb, et ta on osakene loodusest — pime, naeruväärne, vaimuinimesena taeva poolt naeruks tehtud. See haavatasaamine sunnib, teda metsikult taevast mõnitama, sellele jultumuse ja pilkamisega väljakutset heitma — niisiis eeldab ta ikkagi taeva olemasolu. Nihilist?

Läbilõikevalede ühiskonnas aga nimetatakse (vähemasti meie päevil) nihilistiks igaüht, kes tahab teada, mis kehtib.

Tema pilkamine: raskemeelsuse häbelikum liik, mis ei puuduta kedagi peale taeva.

Ma pean oluliseks just häbitunnet. Don Juan on häbematu, aga mitte kunagi häbitu. Ja meeste hulgas oleks ta arvatavasti ainus, kes roppuse üle ei naera, ei saa naerda. Tema häbelikkus on seespidine, mitte välispidine, mitte peenutsemine, vaid tundlikkus, mille juurde kuulub enamasti ka mäng, vajadus ennast teisena näidata, näitleja-likkus kuni enesesalgamiseni.

Don Juan on tema roll.

«El Burlador de Sevilla y Convidado de piedra», don Juani esimene draamakäsitlus, ilmunud 1627 ja arvatavasti ekslikult omistatud kuulsale Tirso de Molinale, algab stseeniga, mis don Juani väga lühidalt tutvustab — mitte inimesena, kes kujuneb, vaid nii, nagu ta on ja jääb, kuni põrgu ta neelab. Ja samuti, ilma eelloo ja arenduseta, näeme teda ka hilisemates redaktsioonides. Don Juan on lihtsalt olemas, ta on meteoor... Tekib küsimus, kas iga katse don Juani karakteri kujunemist näidata pole mõeldamatu juba selle tõttu, et siis poleks ta enam tõeline don Juan, vaid inimene, kes ühel või teisel põhjusel don Juani osasse satub.

Niisiis peegeldus don Juanist!

Sel juhul pole tema vahendajaks igatahes mitte muusika — Kierkegaard'i järgi ainuvõimalik vahendaja ehtsale don Juanile —, vaid teater, mis seisneb ju selles, et mask ja olemus pole identsed, nii et tekib äravahetamist nagu vanades hispaania mantlikomöödiates ja mujalgi, kus inim,ene ei ole lihtsalt olemas, vaid otsib iseennast.

69

Mispärast tundub don Juan alati suurpetturina? Ta elab elu, mida ükski inimene endale lubada ei saa, nimelt mehe ainuelu, mistõttu ta loodusele paratamatult midagi võlgu jääb. Tema majanduslik pankrot, nagu Molière seda rõhutab, väljendab ju hoopis muud — täielikku pankrotti. Ilma naiseta, kelle nõudlusi ta ei taha tunnustada, poleks teda ennast maailmas olemas. Looduse parasiidina (don Juan on alati lastetu) ei jää talle varem või hiljem muud üle kui surm või kapitulatsioon, tragöödia või komöödia. Alati on don Juani eksistents midagi võimatut, isegi kui ümberringi pole nimetamisväärset ühiskonda...

Don Juan pole. revolutsionäär, Tema vastaspooleks on loodus ise,

Don Juan on hispaanlane — anarhist.

Don Juan on lastetu, arvan ma, kui tal olekski 1003 last! Tal pole neid, nagu tal pole ka sinasuhet. Kui ta isaks saab, kui ta omaks võtab, et ta on isa, siis pole ta enam don Juan. See on tema kapitulatsioon, tema esimene samm küpsuse poole.

Mispärast muidu pole ühtki vana don Juani?

Vaimses mõttes on don Juan värd, kes tahab olla ainult üksi, ainult inimene, mees ilma naiseta. Vahekorras loodusega jääb tema vaim poisilikuks — seepärast peab eesriie langema, enne kui ta kolmekümne viie aastaseks saab, muidu näeme vaid piinlikkust tekitavat narri, liiatigi et ta on intellektuaalne kuju.

(Casanova võib vanaks saada!)

Hispaanialikkus — selle võiks kõrvale jätta, kuid iial ei saa don Juanile mõnda teist konkreetset, näiteks saksa, anglosaksi või slaavi kostüümi selga panna: püütagu seda kord teha, et sel teel veenduda, kuivõrd hispaanialik kuju on tegelikult don Juan, meie avaramast tõlgendusest hoolimata. Hispaanlane (nii näib mulle vähemasti ühe lühikese reisi muljete põhjal) ei tunne sõnu «võib-olla» ja «niihästi kui ka», vaid ainult «jah» ja «ei». Hispaanlane tunneb ju ka vaid kahesugust veini: punast ja valget; ta ei tunne mingeid nüansse.. Selles on suurejoonelisust, kuni igapäevaste asjadeni välja. Jääb ära kõhklemine, segiajamine,

vahendamine, aga ka üleminekute täius. Jääb ära hingeline tasakaal, meeleolu, kaasa arvatud kaastunne, nii
70

väike kui ka suur, - võiks koguni öelda- jääb ära inimlik armastus. Kui hispaanlane ütleb: «Ma «Ma armastan sind!», siis tähendavad need sõnad: «Ma tahan sind!» Ja tema julgus, mis kuulub ju ka don Juani juurde, näib meile sageli
pelga žestina, mille abil fatalistlik inimene, üksi Hispaania alasti sinitaeva all, ennast püsti hoiab: surm või elu, mis siis ikka! Nende tantsudeski on midagi trotslikku, kõrki, väljakutsuvat; meeleolu raputatakse maha nagu midagi vääritut, trambitakse jalgadega põrmu jõngalt, otse põlastavalt; ja kui kirglikuks nende tants ka muutuks, iial ei lõpe see joobumusega, lahendava ekstaasiga, vaid vastupidi — triumfiga joobumuse üle, täieliku enesevalitsuse poosis, järsult. Ja iseenesestki mõista uhkelt; seejuures on uhkuses ju alati midagi tühja, millegi asendust. On see elurõõm? Alistamisrõõm on suurem, hispaanialikum. Hõbevalge toreadoor, kes mustale härjale vastu astub, inimene, kes mängib vaimu surmatoovat võitlust pole keegi muu kui don Juan. Ka toreadoorile pole lõpuks
tähtis, et ta ellu jääks. See poleks mingi võit. Graatsia on see, mis teda võitjaks peab tegema, geomeetriline täpsus, tantsulisus, mille ta härjajõule vastu seab; mängiva vaimu võit on see, mis areeni rõkkama paneb. Must elajas, kelle vastu don Juan läheb, on soojätkamise looduslik tung, mida ta aga, vastupidi toreadoorile, ei saa tappa ilma iseennast tapmata. See ongi vahe areeni ja maailma
vahel, mängu ja olemise vahel... Kõige parem sissejuhatus don Juanile peale Kierkegaard'i on Hispaania härjavõitluse külastamine.

Don Juan, kes ei tapa, pole mõeldav, isegi mitte komöödia raames; surm kuulub tema juurde nagu laps naise juurde. Imekspandaval kombel ei panegi me ju talle tema mõrvu süüks, — hoopis vähem kui mõnele kindralile. Ja tema kaugeltki mitte tühised kuritööd, mille põhjal iga korralik kohus (järelikult ka austatud publik) teda süüdi peaks mõistma, ei ärata meis millegipärast nördimust.
Kujuteldagu don Juani, kelle lugu lõpeb vanglas! Maailm on tema vangla, või teisiti öeldes: don Juan on üldse vaid selle poolest huvitav, et ta meie etteheiteist pääseb — nagu meteoor, nagu langemine, mida ta ise ei taha, ja nagu kokkupõrge, mille surmav jõud näitab, kui kaugel me paradiisist oleme.
71
Kui don Juan elaks tänapäeval, tegeleks ta (vähemasti minu kujutlust mööda) arvatavasti tuumafüüsikaga — et teada saada, mis kehtib. Ja konflikt naiselikkusega, selle absoluutse elujätkamistungiga, jääks ikka samaks. Ka aatomiuurijana seisab ta varem või hiljem valiku ees: kas surm või kapituleerumine, meheliku vaimu kapituleerumine, mis suveräänseks jäädes ilmselt looduse õhku laseb, niipea kui tema käsutuses on vajalik tehnika.
Iga don Juani selja taga seisab igavus, olgugi see varjatud bravuuriga; igavus, mis ei pane haigutama, vaid võllanalja tegema; vaimu igavus, mis januneb absoluutse järele ja usub kogemuse põhjal, et ta seda iial ei leia. Lühidalt — raskemeelsuse suur igavus, südame piin, kus soovid surevad, nii et üle jääb vaid nali. Don Juan, kes nalja ei mõistaks, pooks end üles.
Romano Guardini ütleb raskemeelsuse kohta:
«Raskemeelne inimene igatseb absoluutset, seda küll armastuse ja ilu kujul. .. See on igatsus millegi järele, mida Platon nimetab Erose tõeliseks eesmärgiks, igatsus ülima järele, mis on ühtlasi konkreetne tõelisus, hävimatu ja piiritu. . . Raskemeelse inimese absoluutse-igatsus on seotud teadmusega, et see igatsus on asjatu.. . Raskemeelsus tähendab Igavese sünnivalu inimeses.»

(Ilu: selge, ehe ja läbipaistev; seda mõtlebki don Juan, kui ta geomeetriast räägib, ja loomulikult mõtleb ta geomeetriat, mis on veel ettekujutatav.)
Absoluutne — vaevalt oodataks kaasaegselt dramaturgilt, et ta absoluutse kivist külalisena lavale tooks. Mida selle hernetontliku peletisega küll peale hakata? Aga ta kuulub kord juba don Juani juurde, see igasugustest antiigi ja bretooni legendidest kokkuklopsitud figuur, ja ainuüksi paroodiaga seda vekslit välja ei lunasta. Paroodia eeldab ju, et vaataja oma südames usuks veel seda, mida parodeeritakse. Kes meie vaatajatest usub, et surnud, keda pilgatakse, tõepoolest kohale ilmuvad ja meie lauda istuvad? Meie parlamendid ja konverentsid, kus sõjalisi ja muid ärialaseid läbirääkimisi peetakse, peaksid ju siis luukeredest kubisema. Ja põrgukraater (millega tuleks ju toime, kui meil veel vastav lootus oleks) peaks lausa ummistuma ministreist, direktoreist, kindraleist, pankureist, diplomaatidest ja ajakirjanikest...
72
Ei, seda me enam ei usu.
Jääb veel üle luule, ja poeetilise sümbolina võib klassikaline põrgusõidu-legend igatahes paika jääda. Meeleheitel oma olemasolu võimatusest (kusjuures see võimatus ei avaldu mitte metafüüsilise äikesena, vaid tingimata igavusena), saab don Juan nüüd ise oma põrgusõidu lavastajaks: jah, teatraalsuse ja pettuse mõttes, et kõigest pääseda, seda küll; kunsti mõttes, millele absoluutne on ainult ettekäändeks, luule mõttes, jah, seda küll; aga siis selgub, et legend, millega ta maailma tahtis narrida, on vaid tema tegeliku seesmise, muidu nähtamatu, ja ometi möödapääsmatult reaalse lõpu avaldusvorm.

Loomulikult pole need mõtted, need järelmõlgutused, ajendanud autorit käesolevat teatritükki kirjutama, vaid lihtsalt tüki kirjutamise lõbu.